

Iedereen bij de les

Verslag brede fase 'Iedereen bij de les'

Participatietraject in kader van de Vlaamse Onderwijsraad

Iedereen bij de les	
1. Inleiding en context	4
Inleiding	4
Aanpak brede fase	4
Resultaten	5
2. Ontbrekende thema's	10
Ontbrekende thema's	10
3. Analyse per stelling	12
Armoede aanpakken vraagt inzet van de hele samenleving.	12
Mensen moeten werk, zorg en bijleren kunnen combineren.	18
Een sterke samenleving heeft aandacht voor mentaal welbevinden.	22
Alle lerenden moeten hulp krijgen om goed te leren omgaan met uitdagingen in hun leven zoals gezondheid, geld, verkeer, sociale media, relaties of seksualiteit.	27
Mensen die het moeilijk hebben in de samenleving verdienen extra ondersteuning.	31
Omgaan met diversiteit is een grote uitdaging.	36
We moeten allemaal actief bijdragen aan een verdraagzame samenleving.	42
Iedereen moet zich heel zijn of haar leven kunnen blijven ontwikkelen.	47
We moeten alle nodige middelen inzetten om voor iedereen gelijke kansen in de samenleving echt te realiseren.	53
Onderwijs en arbeidsmarkt moeten beter op elkaar afgestemd zijn.	58

1. Inleiding en context

Inleiding

Onze samenleving wordt steeds complexer. Onderwijs krijgt veel maatschappelijke vragen. Veel van die uitdagingen zijn een gedeelde verantwoordelijkheid. Wat mag de samenleving van onderwijs verwachten, en omgekeerd? Daar gaat de Vlaamse Onderwijsraad (VLOR) mee aan de slag. Ze willen samen met burgers, organisaties en beleidsmakers nadenken over hoe onderwijs kan inspelen op maatschappelijke uitdagingen. Want die uitdagingen raken ons allemaal.

Het traject bestaat uit verschillende fases. We behandelen hier de brede fase. Het doel van de brede fase is om vanuit verschillende perspectieven input te verzamelen over hoe we met die uitdagingen moeten omgaan.

Om dit mogelijk te maken, zetten we een online platform op, dat als centrale spil van het participatietraject fungeert. Hierbij kon iedereen, zowel online als via offline methodieken, meedenken.

Aanpak brede fase

Om dit online vorm te geven, maakten we gebruik van de laagdrempelige ‘Discuss it’ module van Tree company. We vertrokken we vanuit verschillende concrete stellingen (die samenhangen aan enkele belangrijke thema’s die Vlor definieerde) die aanleiding geven tot debat. Die kaarten sommige knelpunten en kansen aan van onderwijs dat ingebed is in de samenleving. Deelnemers kozen een stelling, waarbij we vervolgens vragen we hoe belangrijk die uitdaging voor jou is (1 tem 5). In de volgende stap konden deelnemers ook bijkomende uitleg geven: wat vinden ze dat de rol van onderwijs is binnen die stelling, en wat de verantwoordelijkheid is voor anderen. Als laatste vroegen we (deels optioneel) enkele sociodemografische gegevens van deelnemers: voornaam, achternaam, geboortjaar, en rol: Ik leer in het onderwijs, Ik werk in het onderwijs, Ik ben (groot)ouder/voogd, Ik werk in een andere sector, Ik ben actief in een organisatie of vereniging, Ik ben ondernemer of werk in een bedrijf, Ik geef mijn mening als individu. Om het debat nog open te trekken was er een laatste mogelijkheid om input te geven: indien deelnemers vonden dat er een thema ontbrak tussen de stellingen, konden ze dit ook aangeven en daarbij eveneens de rol voor onderwijs en die van anderen voor dit thema beschrijven. Vanaf 18 september tem 5 januari kon iedereen input geven.

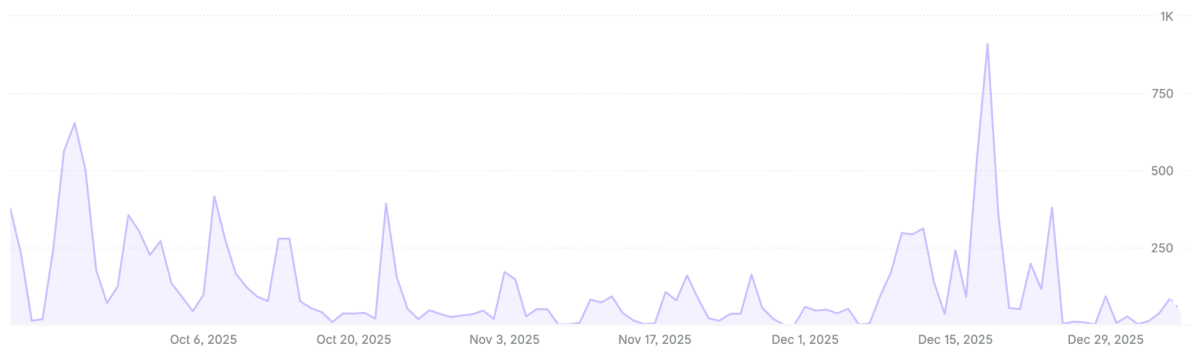
Volgende stellingen werden voorgelegd. We wisselden deze af en toe van volgorde, omdat we zagen dat stellingen bovenaan de lijst meer input kregen.

- Mensen moeten werk, zorg en bijleren kunnen combineren.
- Armoede aanpakken vraagt inzet van de hele samenleving.
- Een sterke samenleving heeft aandacht voor mentaal welbevinden.
- Alle lerenden moeten hulp krijgen om goed te leren omgaan met uitdagingen in hun leven zoals gezondheid, geld, verkeer, sociale media, relaties of seksualiteit.
- Mensen die het moeilijk hebben in de samenleving verdienen extra ondersteuning.
- Omgaan met diversiteit is een grote uitdaging.
- Onderwijs en arbeidsmarkt moeten beter op elkaar afgestemd zijn.
- Iedereen moet zich heel zijn of haar leven kunnen blijven ontwikkelen.
- We moeten alle nodige middelen inzetten om voor iedereen gelijke kansen in de samenleving echt te realiseren.
- We moeten allemaal actief bijdragen aan een verdraagzame samenleving.

Resultaten

Gedurende de loop van de brede fase (18/09/2025 - 5/01/2026), werden **1.704 prioriteiten** aangeduid, en kwamen **845 meningen over rollen van het onderwijs** binnen, en **719 meningen over rollen van anderen**. Hiervan waren er 648 deelnemers die hun mening voldoende inhoudelijk relevant formuleerden, waardoor deze in de inhoudelijke analyse zijn meegenomen en op het platform werden gepubliceerd (vb inputs zoals vb 'eens' lieten we hier weg).

Zoals we vaak zien in participatietrajecten vonden de meeste deelnames plaats in de eerste dagen na lancering. Daarnaast waren er verschillende partners die nieuwsbrieven uitstuurden, die telkens voor pieken in deelname zorgden. Voor de Kerstvakantie werd er ook nog een push gegeven. De evolutie van het aantal online deelnames binnen de Discuss it tool overheen de tijd wordt weergegeven in een grafiek:

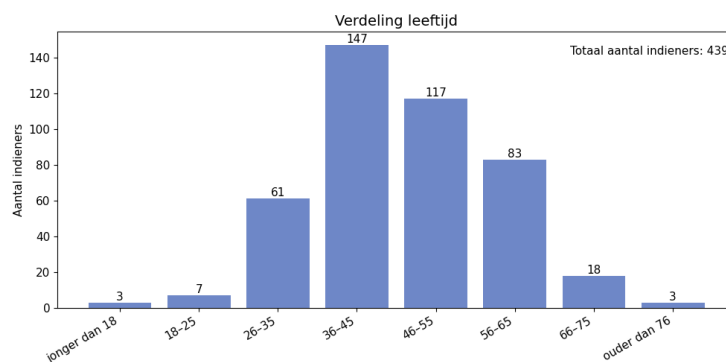

Tussentijds, tijdens de geplande check-ins met het team, werden de statistieken gedeeld. Zo kon communicatie eventueel bijgestuurd worden, en de effectiviteit ervan opgevolgd worden.

Verder hebben we ook meer info over wie er deelnam: deelnemers die online deelnamen kregen een bijkomende vraag naar geboortear, en naar hun rol. Zo kunnen we in kaart brengen wie deelnam aan dit traject. Een belangrijke kanttekening hierbij is dat niet iedereen deze gegevens invulde. Enkel deelnemers die de flow helemaal doorliepen, gaven deze gegevens optioneel mee. Deelnemers konden, om het traject laagdrempelig te maken, ook enkel het belang van de door hun gekozen stelling doorgeven, en het daarbij houden. Ook die gegevens werden meegenomen.

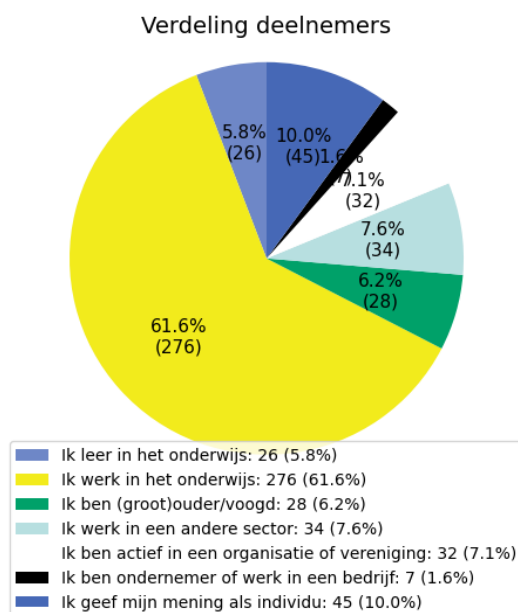
Het is belangrijk bij het interpreteren van deze gegevens om de doelstelling van het traject in gedachten te houden. We selecteerden geen representatief staal van de bevolking. We willen immers gebruikmaken van de ervaring, kennis en ideeën van een zo groot mogelijke groep. We ontwikkelden een laagdrempelig proces en streven niet naar een perfecte afspiegeling van de bevolking.

Van de 1.703 deelnemers, gaven er 439 hun geboortear door. Voor het gemak van interpretatie, zetten we deze om naar leeftijd in het diagram hieronder. Zo zien we dat de grootste groep 36-65 jaar oud is, en zijn er relatief weinig jongeren en ouderen.

Daarnaast gaven ook 448 deelnemers hun rol door. Die verdeling staat hieronder. Het merendeel geeft aan in het onderwijs tewerkgesteld te zijn.

Let wel: beide grafieken doen geen uitspraken over de volledige verdeling van het totaal aantal deelnames.

Enkele deelnemers die het antwoord 'Ik werk in een andere sector' aandaiiden, specificieerden dit ook:

- Beleidsfunctie onderwijs-mentaal welzijn
- Ik volg een lerarenopleiding NT2
- Jeugdhulp
- Onderwijsondersteuning
- Onderzoek
- Overheid
- Welzijn
- welzijnszorg / verantwoordelijk voor contacten met scholen,...
- zorg
- Sectorconsulent
- Wijkverantwoordelijke onderwijs Kiel
- VZW
- Pimento vzw
- Ambtenaar lokaal bestuur flankerend onderwijsbeleid
- Preventief gezinsondersteuning
- social profit

- Zorgkundige
- Welzijn
- GGZ
- kinderopvang
- Jeugdwerk
- kinderopvang
- gezinsondersteuning
- jeugdhulp
- Welzijnssector - personen met een (vermoeden van) beperking
- Dienstverlening
- preventiewerk TAD
- Ik werk voor de Social Profit in Vlaanderen
- Welzijn en jeugd
- Lokaal bestuur - flankerend onderwijsbeleid
- sector voor personen met een (vermoeden van een) handicap

Enkele deelnemers die het antwoord 'Ik ben actief in een organisatie of vereniging' aanduiden, specificerden dit ook:

- als bestuurder van een scholengroep
- Bestuurder
- flankerend onderwijs
- Ik ben vrijwillgster binnen Saamo Antwerpen in sociale bescherming
- ik geef vorming aan volwassenen
- Jongerenorganisatie
- Mandaat binnen BCSD en werk in Huizen van het Kind
- Middenveldorganisatie, gelieerd aan onderwijs
- Onbelangrijk.
- SAAMO Limburg
- Sensoa
- Sociale sector
- Vlaamse Onderwijsraad
- YouthStart
- Ik werk(te) in het onderwijs, ben ouder, en actief in verenigingen
- vzw die werkt met kinderen en jongeren
- CGSO
- P
- Bestuurder bij een dienst pleegzorg, bestuurder bij een vereniging waar armen het woord nemen
- Ik werk als vrijwilliger met het helpen aanleren van de Nederlandse taal aan anderstaligen.

- Organisatie voor bijzondere jeugdzorg
- çavaria vzw
- vzw
- kinderopvang
- onderwijsopbouwwerker Saamo
- SOM
- Djapo
- ligo
- Sociale sector
- SOM
- Vlaamse Onderwijsraad
- YouthStart

2. Ontbrekende thema's

Ontbrekende thema's

Er werden in totaal 29 goedgekeurde ontbrekende thema's ingediend (sommige kwamen meerdere keren voor). Hieronder volgt een oplistings:

Overkoepelend:

- Onderwijs als lerende gemeenschap
- Wat is het belangrijkste : economie of democratie?
- Inclusie begint bij het onderwijs en groeit zo door naar onze samenleving.
- Organisatie van het onderwijs
- Besparen en anders investeren van middelen door 3 netten samen te voegen
- AI: De disruptieve kracht van generatieve Artificial Intelligence (genAi) in de samenleving moet doordacht en vertraagd worden. + De impact van AI op het onderwijs
- Ons onderwijs is klaar voor de innovaties/desrupties van morgen
- Onderwijs maakt leerlingen warm en klaar voor het leven: dat van vandaag én dat van morgen. Het recept moet meer zijn dan 'op grootmoeders wijze'
- Inclusief onderwijs waar het kan, bijzonder onderwijs waar het nodig is. Vergeet de groep niet die nooit zal aarden in gewoon onderwijs!

Onderwijskwaliteit:

- Onderwijskwaliteit: dit is de kerntaak van onderwijs, jongeren motiveren en competenties en kennis bijbrengen! Waarom kwam dit hier zo zwak aan bod?
- We moeten kwaliteit durven eisen van onze leerlingen
- De dalende toetsresultaten aanpakken
- Sterke leerlingen uitdagen en kansen geven om zich verder te ontwikkelen

Leerkrachten:

- Om leerkrachten hun voorbeeldrol als volwassene te kunnen laten opnemen, moet je ze ook zo behandelen, vertrouwen in plaats van verantwoorddwang.
- Leerkrachten moeten meer gewaardeerd worden.
- Opleiden van onderwijzers
- De job als leraar

Leren:

- Praktische leerervaring: omgaan met geld, gezondheid fysiek en psychisch, belastingen, etc.
- Hoe kan iedereen zijn talent(en) ontdekken en ontwikkelen?

- Iedereen zou terug moeten kunnen schrijven zonder fouten
- Klimaatverandering, biodiversiteitsverlies, Duurzaamheidseducatie, Ecologische draagkracht van de aarde, Duurzame ontwikkeling
- Biologische diversiteit
- Gezondheidsvaardigheden aanleren als leerdoel LO én SO

3. Analyse per stelling

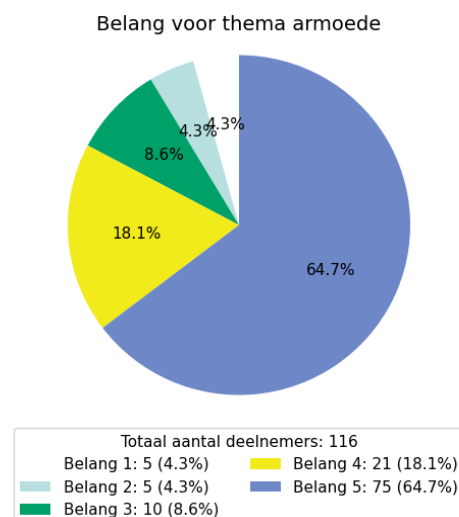
Per stelling bekijken we kort enkele cijfers, waarna we een inhoudelijke analyse presenteren. Deze is opgesplitst, overeenkomstig met de vragen gesteld in de online flow, in wat de 'Rol van onderwijs' kan zijn, en welke de 'Rol van anderen' kunnen zijn. De clustering onder die vragen is wat naar boven komt uit de meningen van de deelnemers. Elke cluster wordt ter illustratie ondersteund met enkele meningen van deelnemers. Vele meningen en gebruikte citaten vallen niet exclusief onder één cluster, maar behandelen verschillende thema's en rollen.

We benadrukken graag opnieuw dat we geen representatief staal van de bevolking selecteerden, omdat we gebruik maken van de ervaring, kennis en ideeën van een zo groot mogelijke groep.

Armoede aanpakken vraagt inzet van de hele samenleving.

Cijfers

Van de 116 deelnemers, vond de overgrote meerderheid de stelling belangrijk. Niet alle deelnemers op dit thema gaven ook argumenten. Voor deze stelling gaven 55 deelnemers aan wat volgens hen de rol van onderwijs kan zijn voor dit thema, en wat de verantwoordelijkheid van anderen is. Die argumenten zijn hieronder geclusterd.

Rol van het onderwijs

Beperkte en afgebakende rol van onderwijs in armoedebestrijding

Een deel van de deelnemers ziet onderwijs niet als centrale actor in de aanpak van armoede. Ze geven de stelling qua belang een 1 of 2 aan. Armoede wordt door hen wel erkend als een maatschappelijk probleem, maar men vindt dat de verantwoordelijkheid hiervoor niet of slechts zeer beperkt bij onderwijs hoort te liggen. Onderwijs wordt in de eerste plaats gezien als een instelling met als duidelijke kernopdracht leren en vormen. Verschillende deelnemers waarschuwen voor een mogelijke overbelasting van scholen en leerkrachten, die volgens hen momenteel al geconfronteerd worden met een te brede waaier aan verwachtingen. In deze cluster

wordt armoedebestrijding vooral doorgeschoven naar andere actoren, zoals welzijnsorganisaties of beleid, en veel minder naar het onderwijsveld zelf.

“Armoedebestrijding is zeker een brede maatschappelijke opdracht. Maar daarvoor bestaan tal van geëigende instellingen voor wie dat tot de kerntaken behoort. Voor onderwijs is dit echter totaal geen taak. Dit hoort dus niet thuis in deze bevraging, tenzij om te verduidelijken wat buiten onderwijs valt.”

Betaalbaarheid en beheersing van schoolkosten

Deelnemers beschrijven armoede in deze cluster vooral als een probleem dat zich in onderwijs vertaalt naar (on)betaalbaarheid. De centrale redenering is dat scholen drempels kunnen verlagen door kosten transparant te maken, facturen te beperken, en “verdoken” uitgaven te vermijden. Vaak gaat het concreet over maximumfactuur, schooluitstappen, extra-murosactiviteiten, skireizen, laptopkosten en algemene kostenbewuste keuzes.

“Scholen moeten ervoor zorgen dat alle leerlingen over de nodige leermiddelen beschikken en ook aan alle schoolactiviteiten kunnen deelnemen, zonder financiële of sociale drempels. Dat vraagt van scholen een kostenbewust beleid. Denk na over de kostprijs van schooluitstappen bijvoorbeeld.”

“Het onderwijs moet extra ondersteuning bieden aan kinderen, jongeren en volwassenen uit kansarme omgevingen. Leerkrachten hebben nog te vaak vooroordelen tov anderstalige of kansarme kinderen en jongeren. Door vormingen kan er hier bewustzijn rond gecreëerd worden. Ik vind dat de hele samenleving moet investeren in kansen creëren voor deze doelgroep zodat ze hun talenten beter kunnen ontplooien.”

“Door maximaal in te zetten op gratis onderwijs, geen verdoken rekeningen, gratis gezonde voeding op school, begrip tonen voor leerlingen die met het openbaar vervoer moeten komen omwille van hun thuissituatie (concreet zou dit kunnen betekenen dat vertragingen van het openbaar vervoer een 'te laat' kunnen wettigen), geen financiële straffen op scholen en een absoluut verbod op de consumptie of verkoop van alcohol in de secundaire scholen.”

Gerichte ondersteuning op school

In deze cluster wordt onderwijs vooral gezien als een plek waar gerichte ondersteuning georganiseerd kan worden voor kinderen in kwetsbare omstandigheden. Deelnemers wijzen op bijkomende middelen voor scholen met veel armoede, en op ondersteuningsmaatregelen die deelname mogelijk maken (materiaal, toegang tot activiteiten, hulpstructuren). De onderliggende logica is dat “gelijke kansen” niet vanzelf ontstaan: scholen in een moeilijke context hebben extra draagkracht nodig en moeten ondersteuningsmechanismen kunnen inzetten.

“Onderwijs betaalbaar houden. Ondersteuning voor de kinderen die het nodig hebben. Alle kansen aan iedereen .”

“Scholen in een context van veel armoede moeten veel meer middelen krijgen om die kinderen dezelfde kansen te geven.”

Creëren van gelijke kansen en sociale mobiliteit via leren

Respondenten zien onderwijs als een structurele hefboom voor gelijke kansen en sociale mobiliteit, met een duidelijke focus op leren als middel om armoede op lange termijn te doorbreken of te verminderen. Armoede kan ook gelinkt zijn aan beperkte scholing, onvoldoende vaardigheden en een zwakkere positie op de arbeidsmarkt. Onderwijs kan hier een corrigerende rol spelen door mensen – zowel jongeren als volwassenen – de kans te geven zich te ontwikkelen, bij te leren en sterker te staan in de samenleving. Er worden vaardigheden genoemd zoals taalverwerving, economische en financiële geletterdheid, en het leren omgaan met maatschappelijke systemen. Ook levenslang leren en bijscholing worden genoemd als instrumenten om kwetsbaarheid te verminderen en nieuwe perspectieven te openen, bijvoorbeeld richting werk of maatschappelijke participatie.

“Goede financiële vakken voorzien met:

- Kennis van Excel*
- Een huishoudboekje leren bijhouden*
- Leren over de huurwetgeving, kopen en verkopen van een woning*
- Kennis krijgen over beleggen, spaarboekje, obligaties, aandelen, EFT's, alternatieve beleggingen zoals kunst, wijn...”*

“Mensen de kansen geven om bij te leren om zich zo sterker te maken in de maatschappij om bv werk te vinden of digitaal mee te zijn en hierin de kloof te verkleinen. Ook analfabetisme zorgt ervoor dat mensen niet weten welke rechten ze hebben op woning, steun, premies etc. Doordat wij met het onderwijs de mensen onderrichten of vormen zullen ze sterker staan in de maatschappij en kunnen ze armoede bestrijden. Ieder van ons kan onze buurman/vrouw hierin helpen de weg wijzen naar diensten, school...”

Signalering, doorverwijzing en samenwerking

De rol van onderwijs wordt in deze cluster gezien als scharnier in een bredere hulp- en ondersteuningsketen. Het gaat om het herkennen van signalen (leer- of welzijnsproblemen), het beschikken over interne procedures (stappenplan, casusbesprekingen, aanspreekpunt) en samenwerking met externe partners (zoals CLB, CAW, lokale besturen, kansarmenverenigingen). De rol van onderwijs in deze cluster is dus vooral coördinerend en (vroeg-)interveniërend.

“In de basiseducatie kan er nauw samengewerkt worden met verenigingen waar mensen in armoede het woord nemen en andere diensten en organisaties die deze doelgroep bereiken.

Als de basiseducatie deze groep wil bereiken en versterken, moeten ze loskomen van het strikt doelgericht werken en meer inzetten op vertrekken vanuit de leervragen van de mensen zelf.

Het moet ook een prioritair aandachtspunt zijn in de werking.”

“Als leerkracht of school alert zijn voor signalen van armoede. En durven het gesprek aan te gaan met gezinnen, zowel ouders als kinderen. Via de zorgcoördinator of desnoods CLB doorverwijzen naar organisaties die de gezinnen kunnen helpen.

Kwalitatief onderwijs gaat verder dan alleen kennis doorgeven. Er is daarbij ook aandacht voor het kind. Ik geloof dat kwalitatief onderwijs een verschil kan maken en (generatie)armoede kan doorbreken.”

Begrip en bewustzijn rond armoede

De rol van onderwijs in deze cluster gaat over begrip voor armoede: niet alleen begrip opbouwen en versterken via onderwijs, maar ook meer bewustzijn creëren bij leerkrachten. Onderwijs is vaak een plek waar de diversiteit van de samenleving samenkomt. Door armoede bespreekbaar te maken, context te bieden en wederzijds begrip te stimuleren, kan onderwijs bijdragen aan een samenleving waarin kwetsbaarheid erkend wordt en sociale uitsluiting minder vanzelfsprekend is. Deze cluster focust dus niet op het oplossen van armoede, maar op het begrijpen ervan als maatschappelijk fenomeen en op de houding waarmee leerlingen later in het leven met armoede bij zichzelf of anderen omgaan.

“De rol van het onderwijs is om armoede bespreekbaar te maken voor iedereen .En hoe er mee moet omgaan . En ook naar andere toe en naar jongere die in armoede leven . Leren beseffen wat het soms doet met kinderen die armoede moeten leven maar ook naar hun omgeving en ook kinderen die niet armoede leven er bewust van te maken dat dit wel kan voor komen in hun latere leven .Door ziekte , ongeval, werkverlies en relatie.”

“Leerkrachten zouden doorheen hun carrière veel meer moeten bewust gemaakt worden rond de zeer grote gevolgen van kans armoede op kinderen bv. hersenonderzoek toont aan dat de gevolgen hiervan zelfs effect hebben op de werking van de hersenen.

Veel meer begrip van leerkrachten rond het thema kan mogelijks ook leiden tot meer begrip voor de ouders en kinderen. Nog te vaak is er een zeer grote kloof tussen ouders en school wat de leerkansen van de kinderen enorm beknoot.”

Rol van anderen (zoals burgers, beleid, organisaties, bedrijven, media)

Structurele verantwoordelijkheid van overheid en beleid

Een deel van de deelnemers legt de verantwoordelijkheid voor de aanpak van armoede bij overheid en beleid, en niet bij onderwijs. Andere actoren kunnen pas effectief handelen wanneer zij ondersteund worden door een uitgezet beleidskader. De rol van beleid bestaat uit: het scheppen van randvoorwaarden, het verdelen van middelen en het bewaken van samenhang tussen verschillende beleidsdomeinen.

“Beleid moet zorgen voor voldoende middelen zodat scholen aan die opdracht kunnen voldoen (gegarandeerde leermaterialen voor elk kind, gezonde voeding...)”

“Als school meer van het werkingsbudget gebruiken om armoede actief te bestrijden. Gezinnen en ouders die financieel geprivilegieerd zijn, zouden extra bijdragen kunnen leveren aan de school. Het beleid kan er op aangepast worden zodat hogere inkomens wel schoolgeld betalen en lagere inkomens niet. De media kan campagnes organiseren waarmee ze op zoek gaan naar de oorzaken van de ongelijkheid binnen onze samenleving.”

Uitvoering en begeleiding door professionele organisaties en welzijnsactoren

Armoedebestrijding wordt toegewezen aan professionele organisaties zoals welzijnsactoren, hulpverleningsdiensten en het middenveld. Respondenten zien armoede als een complexe problematiek die gespecialiseerde kennis, continuïteit en begeleiding vereist, en die daarom niet kan worden opgenomen door onderwijs of burgers alleen. Organisaties zoals CAW, CLB en andere ondersteunende structuren worden gezien als kernactoren in de concrete uitvoering van armoedebestrijding. Onderwijs en beleid spelen hierbij een belangrijke rol, maar vooral in samenwerking met deze professionele actoren.

*“Er zijn genoeg instanties die hulp bieden,
Wij betalen toch ook mee ,sociale bijdragen...
School kan en moet armoede niet oplossen”*

“Er bestaan talrijke diensten voor wie armoedebestrijding een kerntaak is. Haal dit thema daarom weg van de agenda van onderwijs, op één zaak na, het beperken van schoolkosten!”

*“CAW als partner ism CLB
Gezinnen moeten begeleid worden door gezinscoaches -> CAW
Gezinnen in armoede met kinderen -> samenleving moet samen op zoek naar geschikte inkomensbron voor ouder(s), schuldbemiddeling... -> CAW”*

Gedeelde maatschappelijke verantwoordelijkheid van burgers, gezinnen en omgeving

De verantwoordelijkheid van verschillende andere actoren worden geduid: burgers, gezinnen, bedrijven en de directe omgeving. Respondenten benadrukken dat armoede niet uitsluitend een zaak is van overheid of professionele hulpverlening, maar ook een maatschappelijke uitdaging die vraagt om betrokkenheid, solidariteit en engagement op het niveau van het dagelijks leven. Gezinnen worden genoemd in relatie tot opvoeding en ondersteuning, terwijl burgers en bedrijven worden aangesproken op hun maatschappelijke verantwoordelijkheid en bereidheid om drempels te verlagen. Armoedebestrijding wordt gezien als een gedeelde opdracht waarbij sociale netwerken, lokale gemeenschappen en maatschappelijke actoren mee het verschil kunnen maken. Een duurzame aanpak van armoede zien deelnemers maar mogelijk door een samenleving die mee verantwoordelijkheid opneemt.

“Een goeie scholing, geeft de beste kansen op kwalitatief, leuk werk.

Gezinnen doen wat ze kunnen. Een onderwijsondersteunende opvoedingsstijl doet al heel wat aan schoolsucces van hun kind(eren).

Bedrijven: boekenleveranciers die schoolkosten hoog maken, beleid die ondoordacht te werk gaat (kennisrijk curriculum, dan wel pc dan weer niet, teveel focus op kennis, te weinig op welzijn, creativiteit, kunst en cultuur. ...) Er bestaan hefboomen voor onderwijs. Neem ze serieus.”

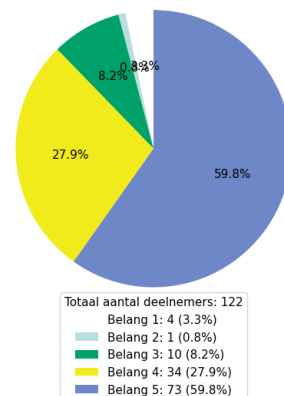
“Ook bedrijven moeten bijdragen door mee de armoede te financieren. Door giften te doen of bijvoorbeeld laptops goedkoop ter beschikking te stellen, door een solidariteitsbijdrage te geven”

Mensen moeten werk, zorg en bijleren kunnen combineren.

Cijfers

Van de 122 deelnemers, vond de overgrote meerderheid de stelling belangrijk. Niet alle deelnemers op dit thema gaven ook argumenten. Voor deze stelling gaven 59 deelnemers aan wat volgens hen de rol van onderwijs kan zijn voor dit thema, en wat de verantwoordelijkheid van anderen is. Die argumenten zijn hieronder geclusterd.

Belang voor thema 'werk, zorg en bijleren combineren'

We zien dat enkele deelnemers de stelling als nauwer interpreteren, en ze het hebben over het combineren van verschillende rollen als 'leerkracht' zijnde, en niet als de brede samenleving.

Rol van het onderwijs

Minimale rol van het onderwijs

Deze deelnemers vinden dat de rol van onderwijs moet zijn om focus te leggen op de essentie van onderwijs en autonomie geven aan leerkrachten om dit te kunnen garanderen. Onderwijs is niet verantwoordelijk en kan niet verantwoordelijk worden gemaakt voor problemen zoals werkdruk en zorgtekorten.

"Op zich is het redelijk belangrijk, maar in het beleid van veel scholen, koepels, lerarenopleidingen, ... krijgt het gewoon te veel belang én wordt het soms op een contraproductieve manier nagestreefd."

Flexibele leertrajecten en modulair onderwijs aanbieden

Deelnemers in deze cluster benadrukken dat onderwijs structureel flexibeler moet worden ingericht om de combinatie van werk, zorg en bijleren mogelijk te maken. Het klassieke voltijdse, lineaire onderwijstraject wordt door velen als onvoldoende passend ervaren bij de realiteit van bijvoorbeeld volwassenen en jongeren met zorgtaken. Modulair opgebouwde opleidingen, gespreide trajecten, avond- en afstandsonderwijs zouden dit kunnen faciliteren. Er kan ook samengewerkt worden met bedrijven om dit mogelijk te maken. Het onderwijs moet zich aanpassen om zo drempels voor levenslang leren te verlagen.

*"Onderwijsmogelijkheden zouden ook uitgebreid moeten worden buiten de werkuren.
Hervorm het avondonderwijs voor volwassenen zodat bijbehorende stages ook kunnen uitgevoerd worden terwijl deze volwassenen werken. -> Minder uren stage, gelijkstelling jaren werkervaring met stage, stage kunnen verspreiden over een langere periode.
FOD economie zou ouders die willen bijleren meer betaalde vrijstelling van werk kunnen geven."*

"Lesuren kunnen aangepast worden voor werkende mensen. Dat betekent waarschijnlijk wel meer avond- of weekendwerk.

Daarnaast kunnen we in het hele onderwijs ook inhoudelijk nadenken over opleidingen die direct bijdragen aan de ontwikkeling van mensen. Laagdrempelige beroepsopleidingen, brede basisvorming, maar ook overzichtelijke trajecten, met een duidelijke eindmeet.

Maar ook: aanbod op maat voor wie het moeilijk heeft, mét doorgroeimogelijkheden naar bv. maatwerk of sociale tewerkstelling."

"Onderwijsaanbod beter afstemmen op de noden van werkgevers, dingen die in de maatschappij leven, leernoden van mensen. Vakken of domeinen die slechts door enkelen gevolgd worden en weinig bijdragen aan de noden van de werkgevers en maatschappij veel minder inrichten(of op bepaalde plaatsen afschaffen) zodat er middelen vrijkomen om de grote noden wel in te kunnen richten."

"Onderwijs blijven inzetten in andere contexten dan klascontext. Onderwijs in maatwerkbedrijven is een goed voorbeeld van manier waarop gewerkt kan worden. Volwassenen krijgen op die manier de kans om les te volgen in een context dat ze kennen. Ook de werkgever kan input geven over welke vaardigheden ingeoeft kunnen worden."

Normalisering van levenslang leren

Deelnemers benadrukken ook dat onderwijs een rol heeft om levenslang leren te normaliseren. Bijleren mag niet langer uitzonderlijk of problematisch worden voorgesteld, maar moet een vanzelfsprekend onderdeel zijn van een loopbaan. Dit vraagt volgens hen een mentaliteitswijziging in onderwijsinstellingen zelf, waarbij leren op latere leeftijd of naast werk wordt gewaardeerd en genormaliseerd.

"Jongeren moeten zich tijdens hun onderwijsloopbaan bewust worden dat leren niet enkel iets is voor op de schoolbanken en hun schoolloopbaan maar voor hun hele leven."

"Steun van de school waar je werkt. Gewaardeerd worden hierin om te mogen bijleren. Cultuur van levenslang leren."

Rol van anderen (zoals burgers, beleid, organisaties, bedrijven, media)

Werkgevers en arbeidsorganisatie

Deze cluster legt (een deel van) de verantwoordelijkheid expliciet bij werkgevers en organisaties. Deelnemers benadrukken dat combineren alleen mogelijk is als werk

flexibel georganiseerd wordt: via glijdende uren, deeltijds werk zonder carrièreverlies, opleidingsmogelijkheden tijdens werkuren en begrip voor zorgtaken. Werkgevers worden gezien als cruciale schakels.

“Bedrijven moeten lerenden ondersteunen. Momenteel is het bijscholen erg duur, nochtans is extra kennis essentieel om te blijven verbeteren.”

“Werkgevers moeten hun medewerkers de mogelijkheid geven om bij te leren, zowel tijdens als na de werkuren.

Meer plaatsen en meer flexibiliteit in de kinderopvang maakt het gemakkelijker voor mensen om te gaan solliciteren of een opleiding te volgen, of opleiding en werk te combineren.”

“... Ook bedrijven die hiervoor mogelijkheden aan te bieden: bv. leertijd binnen de werktijd. Zo niet kan dit leiden tot te grote tijdsdruk en eventuele burn-out. Zou intrinsiek deel moeten uitmaken van contract.”

Overheidsbeleid en regelgeving

Een tweede cluster wijst op de rol van beleid in het creëren van randvoorwaarden. Deelnemers verwijzen naar verlofstelsels, kinderopvang, financiële ondersteuning voor bijscholing en duidelijke regelgeving. De overheid wordt gezien als actor die ongelijkheden kan verkleinen door rechten afdwingbaar te maken en niet afhankelijk te laten van goodwill van werkgevers.

“Een soort leerkrediet die éénmalig is voor iedereen om zich helemaal te herscholen, maar beperkt in de tijd en combineerbaar met werk, gezin en zorg. Dit leerkrediet is afh. van knelpuntberoepen, niveau van herscholing, gericht op online-theoretische cursussen thuis en met praktijk mogelijkheden in een school. Teams maken van de cursisten zodat ze elkaar online kunnen helpen en stimuleren om alsnog een ander diploma te halen.”

“De overheid kan tegemoet komen door minder druk op het behalen van bv. taalniveaus te leggen. Voor werkende laaggeletterde mensen is het onmogelijk om binnen de vooropgestelde tijd een taalniveau 2.1 te behalen.”

“Beleid:

- Zorg ervoor dat bedrijven kunnen investeren in hun personeel. Faciliteer opleidingen op het bedrijf
- investeer (opnieuw) in Vlaams opleidingsverlof zodat de stap naar opleiding verkleint.”

“Overheden en beleid zijn verantwoordelijk voor het creëren van structurele randvoorwaarden, zoals betaalbaar onderwijs, ondersteunende verlofstelsels, kinderopvang en financiële stimulansen voor bijscholing. Welzijns- en middenveldorganisaties ondersteunen mensen die extra drempels ervaren en begeleiden hen in het combineren van leren, werk en zorg.”

Solidariteit

Naast structurele actoren benoemen deelnemers ook de rol van burgers zelf. Dit gaat over gedeelde verantwoordelijkheid, solidariteit tussen collega's, burens...

“Als we nu allemaal eens een beetje meer zouden zorgen voor elkaar? Elk individu heeft zoveel sterke kanten, maar samen kunnen we zoveel meer. Ik als ouder voel mij ontzettend nuttig als ik vriendjes van mijn zonen even kan opvangen na school omdat hun ouders tot laat moeten werken en geen ander netwerk hebben. Netwerk creëren en er op een positieve manier gebruik van maken zijn werkpunten voor ons allemaal.”

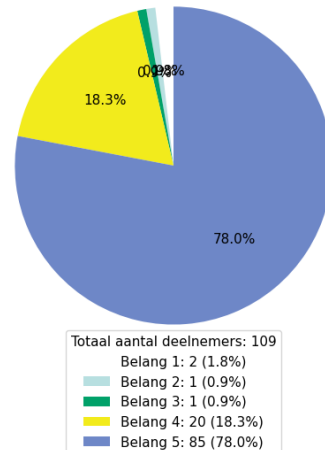
“Netwerk rondom gezinnen: beroep kunnen doen op je netwerk. Anders is de combinatie tussen werk, zorg en bijleren heel complex. Er blijft weinig tijd over dan. Terwijl je de zorg voor je gezin wil kunnen bieden.”

Een sterke samenleving heeft aandacht voor mentaal welbevinden.

Cijfers

Van de 109 deelnemers, vond de overgrote meerderheid de stelling belangrijk. Niet alle deelnemers op dit thema gaven ook argumenten. Voor deze stelling gaven 64 deelnemers aan wat volgens hen de rol van onderwijs kan zijn voor dit thema, en wat de verantwoordelijkheid van anderen is. Die argumenten zijn hieronder geclusterd.

Belang voor thema mentaal welbevinden

Rol van het onderwijs

Velen vinden het een belangrijk thema, maar geen hoofdtaak voor het onderwijs. Ze zien onderwijs wel als een belangrijke plek om dit te herkennen, signaleren en/of aan te pakken. We kijken hieronder naar enkele clusters.

Doorverwijzing en geïntegreerde zorg rond school

Deelnemers zien een rol van onderwijs in het tijdig signaleren van problemen en gericht doorverwijzen binnen een breder zorgnetwerk. Scholen bevinden zich in een unieke positie om vroeg signalen op te vangen en leerlingen (en soms gezinnen) toe te leiden naar passende ondersteuning, bijvoorbeeld via CLB of externe hulpverlening. Tegelijk benadrukken deelnemers sterk dat onderwijs hierin duidelijke grenzen moet bewaken: leerkrachten zijn geen therapeuten. De aandacht voor mentaal welbevinden mag de kernopdracht van onderwijs – leren en ontwikkelen – niet ondermijnen.

“Er ligt een belangrijke rol voor onderwijs in preventie van mentale problemen.

Daarnaast is het belangrijk om signalen op te pikken en correct door te verwijzen, via CLB naar gepaste hulpverlening.

Vanuit onderwijs kunnen we ook kijken hoe er rekening kan gehouden worden met de kwetsbaarheid van leerlingen en collega's in de dagelijkse schoolpraktijk.”

“Sterk inzetten op professionalisering van leerkrachten opdat ze signalen dat leerlingen zich slecht voelen, kunnen opvangen en hen gepast kunnen doorverwijzen”

*“Hier aandacht voor hebben/alert voor zijn, zowel nr lln toe als nr collega's.
De mogelijkheid krijgen om hier tijd aan te besteden waar nodig/gewenst, al is het maar om
klankbord/luisterend (veilig!) oor te zijn, en ev.ism Clb, voor een gepaste doorverwijzing te zorgen.
Indien verminderd mentaal welzijn, tijd-ruimte-begrip-geduld bieden, ev. extra ondersteuning mbt
schoolse opdrachten/~verwachtingen.”*

Veilige leercontext aanbieden

Deelnemers leggen sterk de nadruk op school als sociale leefomgeving: mentaal welbevinden groeit (of krimpt) in een omgeving van respect, veiligheid, verbondenheid en omgangsvormen. Onderwijs kan via bijvoorbeeld anti-pestbeleid, inclusieve klaspraktijken en een waardenkader, bijdragen aan een omgeving waarin leerlingen zich “gezien” voelen. Het gaat hier dus om de schoolcultuur: hoe leerkrachten, leerlingen en schoolregels samen een context maken die stress dempt of juist versterkt.

“Ook al is dit niet de hoofdtaak van het onderwijs, is het wel belangrijk dat men hier in het onderwijs ook aandacht voor heeft. Welzijn en zich goed in zijn vel voelen is immers een goede, soms noodzakelijke voorwaarde om te leren. klemtoon dient te liggen om een veilige omgeving, waarbij lerende het gevoel hebben dat er ook impliciet en eventueel expliciet aandacht is voor hun welzijn. Daarom belangrijk om geen te grote klasgroepen te hebben, zodat leraars voldoende tijd hebben om aandacht te hebben voor het welzijn van iedere lerende.. Idee van 'vertrouwensleerkracht' terug opwaarderen en ruimte en tijd maken voor goed klasoverleg, kwestie dat aandacht voor welzijn niet te veel geprofessionaliseerd wordt. Wel ook goed zorgen dat, wanneer echt, nodig er op een goed manier kan doorverwezen worden naar geprofessionaliseerd hulp”

“Zeer belangrijk dat onderwijs stilstaat rond de onderzoeken van de invloed van stress op de frontale cortex en de gevolgen hiervan op leren. Kinderen kunnen maar tot leren komen als hun 'mensenbrein' gebruikt kan worden.

Leerkrachten moeten hiervan op de hoogte zijn en tools aangereikt krijgen om ervoor te zorgen dat kinderen zich veilig kunnen voelen op school om tot leren te komen. Hersenonderzoek toont duidelijk aan dat leren en welzijn onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn.”

“Op zich héél belangrijk, maar dit wordt te dikwijls ondoordacht nagestreefd in onderwijs

- 1. De focus op welbevinden is eenzijdig en verengt tot 'instant welbevinden'.*
- 2. Karaktervorming en respect voor anderen tonen én aanleren is essentieel, maar te veel scholen en leraren, vooral grote koepels en lerarenopleidingen verwaarlozen dat!*
- 3. Onderwijs schiet ernstig tekort om een veilige, rustige, inclusieve en professionele leer- en werkomgeving te waarborgen.”*

Aanleren van sociaal-emotionele en praktische vaardigheden

Naast dat school zelf een veilige plek moet zijn, is het ook de plek om vaardigheden rond mentaal welzijn en veerkracht aan te leren. Onderwijs kan structureel

vaardigheden aanreiken die emotionele zelfregulatie, communicatie en coping versterken. Het gaat dan om expliciet aanleren van (sociaal-)emotionele competenties, soms gekoppeld aan concrete levensdomeinen zoals budgetbeheer, relaties of werkcontext. De nadruk ligt op het normaliseren van deze thema's binnen het curriculum en het creëren van taal en routines om gevoelens te herkennen, te benoemen en bespreekbaar te maken.

“Het onderwijs versterkt mentaal welbevinden door een veilige digitale leeromgeving te creëren en trauma-sensitieve les te geven. Leerlingen leren respectvol communiceren, omgaan met emoties en feedback. Leraren signaleren stress of overbelasting en verwijzen door naar vertrouwenspersonen of partners zoals Kindreflex. Samenwerking met meldcodes en welzijnsdiensten ondersteunt een veilige en inclusieve leerervaring.”

“Alle leerlingen de noodzakelijke tools geven om aan hun eigen mentaal welbevinden te werken. vb. leren mediteren, ademhalingsoefeningen, leren emoties en gevoelens te verwoorden én ook van zich af te schrijven, kunnen gesprekken voeren (en durven vragen stellen) met anderen en hulpverlening. Weten wat belangrijk is voor jouw mentaal welbevinden: meer aandacht voor beweging, natuur, kunstbeleving en uitvoering (wat is schoonheid?), werken aan veerkracht (in veel verschillende situaties) en de andere pijlers van de geluksdriehoek...”

“Werken aan sociale en emotionele vaardigheden, het bieden van emotionele steun, het aanmoedigen van leerlingen en het samenwerken met de bredere omgeving.”

Rol van anderen (zoals burgers, beleid, organisaties, bedrijven, media)

Brede maatschappij: kader scheppen waarin aandacht voor welzijn mogelijk is

Deze cluster gaat over een bredere verantwoordelijkheid die bij verschillende spelers ligt. Er wordt “verharding” of maatschappelijke druk genoemd. Het gaat over een bredere maatschappelijke verantwoordelijkheid: burgers, organisaties, media, beleid, diensten... moeten allen mee zorg dragen voor een klimaat dat mentale problemen niet stigmatiseert en dat tijdig hulp mogelijk maakt. Hierover moet het gesprek veel meer aangegaan worden. Ook kan door structurele organisatie- en beleidskeuzes hiervoor ruimte gemaakt worden.

“Ook hier komt het bespreekbaar maken terug naar boven. Wanneer we aan mensen vragen “Cava?”, vragen we ons dan echt af hoe het met hen gaat of is dit een gemakkelijke gespreksopener? We mogen dus meer leren hoe je anderen benaderd en vragen aan hen stelt en ook oprecht geïnteresseerd bent in het antwoord”

“Het beleid moet stoppen met presteren en uitpersen ophemelen. Verbinding, evenwicht en sociale relaties brengen VEEL meer op.”

“Elke burger zou zich bewust moeten zijn van het feit dat er onzichtbare ziektes zijn, zowel psychische als fysische. Dit moet bespreekbaar en zichtbaar worden gemaakt. Het lijkt erop dat er een 'verharding' optreedt op dit vlak, dat we ons er maar door moeten slaan als het wat minder gaat. We denken dat dit al uit de taboesfeer is gehaald, maar elke persoon die worstelt met zo'n ziekte zal je vertellen dat er nog altijd schaamte aan te pas komt. Het wordt ook nog altijd aangemoedigd om dit soort zaken voor jezelf te houden omdat je te kwetsbaar opstellen onveilig kan zijn. Daarnaast is het belangrijk dat we mensen toch ook zelf sterker maken; wat werkt wel? We mogen mensen niet het gevoel geven dat ze 'invalide' of 'ongeldig' zijn. Ze tellen wel mee. Hoe kunnen we zorgen voor meer werk op maat, meer ondersteuning en meer begrip? Hoe kunnen we mensen intrinsiek motiveren om uit hun zetel te komen en zich te engageren voor zaken?”

Toegang naar professionele hulp mogelijk maken

Deze cluster benadrukt dat mentaal welbevinden een gedeelde maatschappelijke opdracht is waarin beleid en hulpverlening randvoorwaarden moeten creëren: toegankelijkheid, capaciteit, betaalbaarheid en duidelijke trajecten. Deelnemers vragen gespecialiseerde ondersteuning (psychologische zorg, begeleiding, doorverwijzing) die niet op de schouders van scholen terechtkomt.

“Beleid moet zorgen dat professionele en gespecialiseerde hulp voorhanden is waar het nodig is en moet ervoor zorgen dat er vanuit onderwijs snel geschakeld kan worden.”

“Beleid en middenveld moeten inzetten op die ondersteuning en vooral op preventie.”

“Beleid moet het mogelijk maken voor scholen om te investeren in een goed zorgbeleid met zorgpersoneel die hiervoor precies is opgeleid - niet enkel leerkrachten maar ook mensen met achtergrond in sociale wetenschappen.”

Opvoeding als eerste lijn

Deelnemers situeren verantwoordelijkheid sterk bij gezinnen en opvoedingsverantwoordelijken: het thuisfront bepaalt in belangrijke mate hoe jongeren leren omgaan met stress, grenzen, sociale druk en gezondheid. Tegelijk wordt benadrukt dat ouders niet vanzelf over de juiste ondersteuning beschikken, waardoor beleid en organisaties ook ouders moeten versterken (informatie, begeleiding, laagdrempelige steun). In deze cluster komen ook bredere gemeenschapsactoren aan bod (jeugdbeweging, werkgevers, lokale initiatieven) als plaatsen waar weerbaarheid en verbondenheid groeien.

“Gezinnen en ouders moeten voldoende ondersteund worden om hun opvoedende taak op te kunnen nemen, in gedeelde verantwoordelijkheid met de school.”

"Er mag verwacht worden dat gezinnen, ouders en opvoedingverantwoordelijken zorgen voor een veilige basis voor kinderen en jongeren. Onze samenleving is wel erg complex en veeleisend, ook naar volwassenen. Wanneer volwassenen zich niet goed in hun vel voelen, of zich niet ondersteund/omringd voelen, heeft dit impact op hoe zij er kunnen 'zijn' voor hun kinderen. ..."

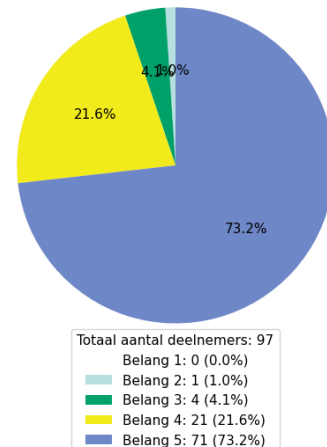
"Ouders moeten beseffen dat de opvoeding van hun kinderen niet in het onderwijs gebeurt maar dat zij verantwoordelijk zijn voor het overgrote deel van de opvoeding: respect voor anderen en regelgeving, ... Het onderwijs geeft aan kinderen en jongeren extra handvaten om hiermee te kunnen omgaan, maar de basis vertrekt thuis bij de ouders."

Alle lerenden moeten hulp krijgen om goed te leren omgaan met uitdagingen in hun leven zoals gezondheid, geld, verkeer, sociale media, relaties of seksualiteit.

Cijfers

Van de 97 deelnemers, vond de overgrote meerderheid de stelling belangrijk. Niet alle deelnemers op dit thema gaven ook argumenten. Voor deze stelling gaven 66 deelnemers aan wat volgens hen de rol van onderwijs kan zijn voor dit thema, en wat de verantwoordelijkheid van anderen is. Die argumenten zijn hieronder geclusterd.

Belang voor thema 'omgaan met uitdagingen'

Rol van het onderwijs

Maar een enkele persoon gaf aan dat hier geen rol ligt voor het onderwijs, en dit van thuis moet meegegeven worden. Anderen geven aan dat scholen hier zeker een rol in kunnen spelen. Door de concrete stelling, is er maar 1 cluster naar boven gekomen: onderwijs moet inderdaad ook een rol hebben in praktijkgerichte vaardigheden.

Praktijkgerichte levensvaardigheden

Deelnemers verwachten inderdaad dat onderwijs lerenden actief ondersteunt in het ontwikkelen van concrete levensvaardigheden. Onderwijs hoeft inderdaad niet enkel te gaan om kennisoverdracht, maar om het leren omgaan met reële situaties zoals gezondheid, geldbeheer, verkeer, sociale druk en relationele kwesties. Leerinstellingen zijn een plaats voor het ontwikkelen van zelfredzaamheid, kritisch denken en verantwoordelijk handelen. Theorie alleen volstaat niet; ervaringsgericht leren is essentieel. Hier moet ruimte voor voorzien worden.

"Dat is dan alvast veel miserie uitgespaard later. Zoals ik eerder zei: weerbare en zelfbewuste mensen vormen maakt een sterke samenleving.

Het onderwijs moet geen machines afleveren voor de bedrijfswereld maar krachtige, zelfbewuste en weerbare mensen met goede algemene kennis (+ een gekozen richting of vak)"

“Ruimte maken binnen het curriculum om hier ervaringsgericht mee aan de slag te gaan. De realiteit te leren kennen, omgaan met mensen, leren communiceren. Niet enkel in theorie maar ook in de praktijk.”

“Ons onderwijssysteem is niet gericht op het vormen van zelfzekere, gezonde, mentaal evenwichtige burgers.

De ontwikkeling van een gezond mens in haar geheel (emotioneel, sociaal, cognitief, voeding, ...) zorgt ervoor dat we een gezonde samenleving kunnen vormen.

Kijk naar systemen in het noorden (Noorwegen, Finland, Zweden, ...), denk aan kindcentra, ... Focus op de groei van gezonde mensen met welzijn en welvaart als logisch gevolg, stap af van kennis dumpen.”

“Vaak zijn dit onderwerpen waar kinderen en jongeren voor afhankelijk zijn van gesprekken thuis.

Gesprekken die niet steeds worden gevoerd, ook niet in gezinnen die maatschappelijk sterker staan.

Degelijke info en de kans om in gesprek te gaan met elkaar lijken me cruciaal voor deze bredere ontwikkeling mee te ondersteunen. Daarbij is er natuurlijk ook een groot deel dat ligt bij ouders, alsook hun recht om hun kinderen en jongeren op te voeden vanuit hun overtuiging, maar dit mee opnemen in het lessenpakket maakt onderwijs breder toepasbaar en sluit aan op heel wat vragen en noden die jongeren zelf ook aangeven.”

Verder gaan deelnemers in op concrete thema's die aan bod zouden moeten komen, en geven hierbij voorstellen. Het gaat om onderwerpen als relaties, seksualiteit, grenzen aangeven, mediawijsheid... die we hier verder niet thematisch zullen behandelen.

Rol van anderen (zoals burgers, beleid, organisaties, bedrijven, media)

Beleid en overheid: kader scheppen

Een deel van de deelnemers ziet een rol voor beleid en overheid. Zij moeten duidelijke kaders scheppen, middelen voorzien en zorgen voor structurele ondersteuning. Preventie, regelgeving en investeringen in opleiding en begeleiding worden als belangrijk gezien om ook die meer praktijkgerichte vaardigheden.

“Beleid: verankeren van het thema structureel, opleiding aanbieden.”

“Officiële instanties moeten een wetenschappelijk onderbouwd beleid uitstippelen dat niet ideologisch van aard is en volop inzet op zelfontplooiing en mensenrechten. Ze zorgen voor kennis, steun en sensibilisering.”

“Beleid - mogelijkheid om tijd en middelen vrij te maken voor deze opdracht”

(Sociale) media

Deels aansluitend bij de cluster hierboven. Deelnemers verwachten dat media en bedrijven hun maatschappelijke verantwoordelijkheid opnemen om hierin te leren. Dit gaat over correcte informatie verspreiden, toezicht houden op content en het vermijden van schadelijke boodschappen. Het is eventueel de taak van de overheid om hier een kader voor te scheppen.

“De media speelt hierin ook een heel belangrijke rol. Zij moeten ook inzetten op een positieve beeldvorming en prebunking zodat jongeren leren nepnieuws te herkennen en zich er weerbaar voor te maken.”

“Media toont eerlijke, respectvolle en realistische beelden, en helpen de jongeren hier kritisch mee om te gaan.”

Ouders en gezin leggen de basis

Ouders en gezinnen worden door deelnemers gezien als de primaire opvoeders. Zij leggen de basis rond waarden, normen en attitudes. Tegelijk wordt erkend dat niet elk gezin dezelfde mogelijkheden heeft, waardoor ondersteuning vanuit andere actoren noodzakelijk blijft.

“Gezinnen, ouders en opvoedingsverantwoordelijken bieden thuis ruimte om maatschappelijke uitdagingen te bespreken, meerstemmigheid toe te laten en kritisch denken te stimuleren, of ondersteunen hun kind daarin en laten toe dat deze thema's op school aan bod komen.”

“Dit is een gedeelde verantwoordelijkheid van gezinnen, ouders en onderwijs. Helaas zijn veel opvoedingsverantwoordelijken zelf niet thuis in de materie waardoor ze niet diep genoeg hierop kunnen ingaan.”

“De 'basis', zijnde fundamentele waarden, normen en elementaire kennis waarover iedere volwassene moet beschikken om volwaardig te kunnen participeren aan de maatschappij, dient op jonge leeftijd bijgebracht te worden. Het onderwijs hier niet op voorzien, want ze zijn niet de 'eerste opvoeder'. Het onderwijs moet op een basis kunnen voorbouwen. M.a.w. er is een gedragen verantwoordelijkheid, vooral naar het gezin en de ouders (opvoeders).”

Andere organisaties

Naast onderwijs en gezin zien deelnemers een belangrijke rol voor jeugdwerk en maatschappelijke organisaties. Zij vormen een aanvullend netwerk rond jongeren en kunnen expertise aanbieden die scholen niet altijd in huis hebben. Eventueel kan deze ondersteuning in de onderwijscontext gebeuren.

“... Organisaties zoals jeugdwerk en hulpverlening bieden extra begeleiding en ruimte voor persoonlijke groei en een luisterend oor”

“Organiseren van vorming rond deze thema's - sommige kunnen ze zelf geven, bij andere kunnen ze beroep doen om externe organisaties of personen (denk bijvoorbeeld aan relaties en seksualiteit in samenwerking met cgso vzw of Pimento)”

“Samenwerking met ‘medische sector’ en Ligo - om medische kennis op een behapbare manier aan cursisten te brengen. Met nodige aandacht voor de kwetsbaarheden.

Kijken om expertise tussen partners en Ligo samen te brengen. Bv. rond persoonlijke hygiëne met thuisverpleging. Zorgen voor context waar op een open manier gecommuniceerd kan worden.

Waar lesgevers en cursisten op gelijk niveau informatie kunnen delen.

Openstaan voor samenwerkingen - niet altijd lesgevers die kennis bijschaven maar experts die naar de lesomgeving komen.

Beter uitgewerkte sociale kaart - waren de juiste partners gevonden kunnen worden.”

Brede samenleving en naaste omgeving

Tot slot wijzen deelnemers op de verantwoordelijkheid van de bredere samenleving. Rolmodellen, burens, vrienden en de directe omgeving beïnvloeden hoe jongeren omgaan met uitdagingen.

“De verantwoordelijkheid om te leren omgaan met dergelijke uitdagingen ligt bij heel veel verschillende partijen. Kinderen kunnen van ouders, van andere “begeleidende volwassenen” (sporttrainer, huisarts, de buurvrouw, ...) informatie krijgen. Te veel gaan we alle verantwoordelijkheid leggen bij ofwel onderwijs, ofwel het kerngezin. Geen van beide kan het alleen. Het gezegde “It takes a village to raise a child” is meer dan waar. We zijn als maatschappij verleerd om op een correcte manier te reageren op kattenkwaad dat we zien op straat (niemand durft iets te zeggen, want dat is niet mijn kind) waardoor kinderen geen grens kennen (als hun ouders of leerkracht afwezig is) Tegelijk moeten we als ouders terug leren aanvaarden dat een “wildvreemde” een kind terecht wijst vb bij ongepast gedrag in een winkel. Media, sociale media, vormingsorganisaties, ... iedereen kan ons terug leren om samen op te voeden.”

“Ouders en andere opvoeders hebben hierin zeker een rol: welke houding nemen ze best wel en niet aan om aan goede preventie te doen op vlak van problematisch gebruik. Niet zomaar op buikgevoel afgaan.

Maar ook uitgeverijen dienen voorzichtig te zijn om middelen te gebruiken in de tekst- of werkboeken. Het lijkt onschuldig om een verhaaltje over ‘Mol en beer’ in het lager onderwijs te lezen waarin Mol nog een sigaar rookt, maar dit geeft de indruk dat sigaren roken normaal is. Of verder: een vraagstuk waarin een berekening moet gebeuren over het aantal cocktails en de ingrediënten.

Verder denk ik nog aan lokale sponsors, zoals de lokale brouwerij, wat zeker niet gepast is in een schoolcontext.

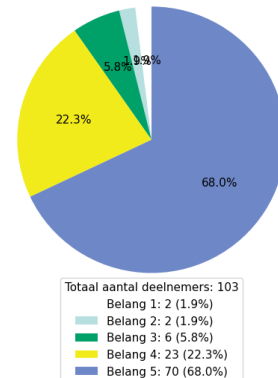
Maar, dichterbij huis, is ook het toelaten van alcohol op een schoolfeest, een opendeurdag, een proclamatie,... dat hoeft allemaal niet in een schoolcontext. Dat is iets wat binnen een DOS kan opgenomen worden. ”

Mensen die het moeilijk hebben in de samenleving verdienen extra ondersteuning.

Cijfers

Van de 103 deelnemers, vond de overgrote meerderheid de stelling belangrijk. Niet alle deelnemers op dit thema gaven ook argumenten. Voor deze stelling gaven 66 deelnemers aan wat volgens hen de rol van onderwijs kan zijn voor dit thema, en wat de verantwoordelijkheid van anderen is. Die argumenten zijn hieronder geclusterd.

Belang voor thema ondersteuning voor kwetsbaren

Rol van het onderwijs

Geen (grotere) rol van onderwijs

Zoals bij veel thema's, zijn er enkele stemmen die zeggen dat dit geen (grotere) rol in het onderwijs moet opnemen. Ze geven aan dat er al heel wat ondersteuningsmogelijkheden zijn.

“Dit is geen taak voor onderwijs of toch niet enkel voor onderwijs. ...”

Informeren, signaleren en doorverwijzen naar bestaande hulp

Deze cluster omvat bijdragen waarin onderwijs wordt gezien als een plek waar problemen vroeg kunnen worden opgemerkt, bespreekbaar gemaakt en doorgeleid. Deelnemers benadrukken dat scholen dagelijks in contact staan met kinderen en jongeren en daardoor signalen rond mentale gezondheid, thuissituatie, leerproblemen of sociale moeilijkheden snel kunnen detecteren. Het onderwijs is niet verantwoordelijk voor het oplossen van deze problemen, maar wel voor het tijdig herkennen ervan en het activeren van gepaste hulp. Deze rol vereist voldoende tijd, expertise en ondersteuning binnen de schoolcontext.

“Binnen onderwijs kan er extra aandacht zijn voor kinderen die geen gezonde of onvoldoende middageten meekrijgen (bvb door Pelicano te contacteren). Het CLB kan ook ingeschakeld worden bij vermoedens armoede, verwaarlozing, mishandeling...”

"De juf kan een vertrouwenspersoon zijn door aandacht te hebben voor het welbevinden van de leerling. Leerkrachten kunnen detecteren als er iets niet goed gaat en erachter vragen. De school kan ouders helpen met de communicatie bv. Gimme, Smartschool of mailverkeer. Dit is niet voor elke ouder evident. Tips geven aan ouders en doorverwijzen naar welzijnsorganisaties die kunnen helpen. leerkrachten vinden niet altijd de weg in het welzijnsveld, hiervoor is het nodig dat onderwijs samenwerkt met brugfiguren en diensten zoals SAAMO, LIGO,.. Een kwetsbare mama: "Door de juf van mijn zoontje heb ik psychologische hulp gekregen. Dit helpt mij!"

"Het onderwijs kan informeren en handvatten aanreiken: wat kan ik doen als ik het zelf moeilijk heb? waar kan ik terecht? ..., soms is het moeilijk om te weten hoe je iemand kan helpen als je zelf niet de vaardigheden of de kennis hebt een aantal eenvoudige tips in een cursus binnen het volwassenenonderwijs hebben mij hierin al geholpen"

Tijd maken om op maat te ondersteunen

Deze cluster bundelt meningen waarin onderwijs vooral wordt gezien als eerste opvangstructuur: een plek waar deelnemers nadruk leggen op voldoende tijd, kleine groepen, een veilig klasklimaat en ruimte voor trajectbegeleiding. Er zijn randvoorwaarden die maken dat signalen gezien worden en noden kunnen worden uitgesproken. Zodra er tijd en ruimte is, kan er ook gekeken worden naar wat er persoonlijk nodig is, en op maat kunnen ondersteunen.

"Uren vrijmaken, om ook te kunnen helpen met problemen buiten de les(inhoud)."

"Onderwijs mogelijk houden door levenslang leren te realiseren. Ondersteuning realiseren op maat van de behoevende."

"Ik merk dat anderstaligen heel snel Nederlands moeten leren, en heel snel dat traject moeten afronden, en heel snel werk moeten vinden, en heel snel... en heel snel... Ik denk dat sommige mensen gewoon meer tijd nodig hebben om zaken op te slaan. Vooral als er heel wat emotionele baggage in je rugzak zit, leren mensen moeilijker. Door de snelheid waarmee cursisten trajecten moeten afronden, vrees ik dat we soms weer 'krompraters' aan het maken zijn."

Financiële en praktische drempels verlagen

Deze cluster draait om onderwijs die materiële barrières kan verminderen: schoolkosten (handboeken, uitstappen, materiaal), toegang tot tweedehands of gratis middelen, en praktische ondersteuning zoals (gratis) huiswerkbegeleiding. Deelnemers koppelen dit vaak aan kansenongelijkheid in de thuiscontext: wie geen geschoolde of digitaal vaardige omgeving heeft, begint met een achterstand. Daarom verschijnt ook de digitale kloof (digibeten, digitale hulpmiddelen) als concreet obstakel dat scholen via begeleiding kunnen temperen.

“Extra ruimte voor gratis huiswerkbegeleiding na school. Het is een wereld van verschil voor je talentontplooiing of je omringt wordt door geschoolde ouders/grootouders of door ongeletterde ouders. Of je over digitale hulpmiddelen en begeleiding beschikt of thuis omringt bent door digibeten.”

“Een school kan veel doen door de kosten zo laag mogelijk te houden en de leerkrachten hiervan te overtuigen en mee te laten nadenken over aankoop van handboeken, studie-uitstappen, aankoop van schoolmateriaal...

Je kan materiaal van oud-leerlingen recuperen om nadien tweedehands of gratis door te geven aan de armeren in de maatschappij. Deze extraatjes kunnen zeker helpen om de schooluitgaven te doen dalen. Dit is een extra-ondersteuning die het onderwijs kan bieden.”

“We moeten zorgen voor betaalbaar volwassenenonderwijs, zelfs voor zogenaamde hobbies. We weten niet wanneer een opleiding echt hobby is, dat is zeer individueel. Bovendien mag het sociale aspect, zeker voor kwetsbare mensen, in deze harde tijden niet vergeten worden.”

Rol van anderen (zoals burgers, beleid, organisaties, bedrijven, media)

Gedeelde verantwoordelijkheid: nood aan netwerk

Deze cluster beschrijft dat voor ondersteuning samenwerking nodig is: tussen gezin, burgers, middenveld, organisaties, scholen en vrijetijdscontexten (jeugdbewegingen, sportclubs, academies). Er is een tekort aan netwerkvorming en afstemming, waardoor men niet altijd bij de juiste organisaties geraakt. Daarnaast verschijnen randvoorwaarden zoals kinderopvang, openbaar vervoer en realistische maatschappelijke verwachtingen (lat, snelheid) als hefbomen die anderen moeten organiseren. Geen enkele actor kan deze opdracht alleen dragen. Er wordt gepleit voor een samenhangend netwerk waarin actoren elkaar versterken en aanvullen.

“Er is te weinig netwerkvorming. Er moet algemeen in de maatschappij meer ingezet worden in samenwerkingsverbanden zodat iedereen samenwerkt. Jongeren zitten in een thuiscontext, maar ook een vrijetijdscontext, meer samenwerking tussen scholen, jeugdbewegingen, academies, sportclubs, De contexten van de jongeren moeten meer samenwerken vanuit elk hun eigenheid. Er moet op dat vlak rond dit netwerkvorming van gezinnen, maar ook het bredere netwerk, meer initiatieven komen. Het is vaak te dikwijls elk op zijn eiland.”

“Daarnaast speelt het middenveld een belangrijke rol. “De organisatie waar ik als vrijwilliger werk helpt mij met verstaanbare informatie en laagdrempelige doorverwijzing”. Ook hulpverleningsorganisaties zoals Ferm, Intesa, Thuiszorg, bewindvoering doen goed werk bij kwetsbare ouders. Overheidsdiensten geven niet altijd de juiste of duidelijke informatie waardoor ongewild fouten gemaakt worden”

Maatschappelijke verantwoordelijkheid en collectieve zorg

In deze cluster benadrukken deelnemers dat ondersteuning van mensen die het moeilijk hebben, een collectieve verantwoordelijkheid is van de samenleving als geheel. Een houding van solidariteit en empathie is belangrijk: minder snel oordelen, meer begrip tonen en elkaar actief wijzen op bestaande ondersteuningsmogelijkheden. Ondersteuning wordt zo gezien als een gedeeld maatschappelijk engagement, gedragen door systemen én door de manier waarop mensen met elkaar omgaan.

“iemand anders horen vertellen over zijn/haar ervaring helpt, soms kan het helpen om samen de stap te zetten, belang van een luisterend oor, het is belangrijk om de tijd te hebben/nemen om mensen eerst te leren kennen om te weten wat er nodig is”

“Iedere actor in de samenleving kan mensen informeren en ondersteunen. Burgers kunnen elkaar helpen met eenvoudige dingen zoals de klok lezen, de bus nemen,... Het gezin (je ouders, partner, kinderen, familie) is heel belangrijk als je het moeilijk hebt, alsook de mensen rondom je die het dichtste bij je staan.”

“Iedereen heeft een rol in het ondersteunen van deze groepen, als zorgzame burger. Ook ouders hebben hier een rol in te spelen, door bvb. geen kinderen uit te sluiten van feestjes etc.”

Overheid zorgt voor structureel beleid: randvoorwaarden en armoedebestrijding

Deze cluster legt verantwoordelijkheid vooral bij beleid en politiek: armoedebestrijding, samenhangend beleid overheen verschillende thema's (armoede, gezondheid), en investeren in onderwijs- en zorginfrastructuur. Het gaat hier om brede maatschappelijke problemen aan te pakken, maar ook concrete ondersteuning te bieden binnen leercontexten.

“Door factoren zoals armoede en de wijk waarin kinderen wonen, aan te pakken, wordt de basis gelegd voor betere onderwijsprestaties voor iedereen.

Gemeenten kunnen het onderwijs ondersteunen door een samenhangend beleid te voeren dat ook andere terreinen betreft, zoals armoede en gezondheid, wat een effectieve aanpak van kansenongelijkheid mogelijk maakt.”

“Om cursisten de kans te geven om een traject te volgen dat hen kansen biedt op de arbeidsmarkt is ondersteuning vanuit bv. OCMW/ VDAB zeker belangrijk. Cursisten die bv. leefloon of materiële hulp krijgen de kans geven om aan een lager tarief in te schrijven is een grote meerwaarde. Hen financieel ondersteunen om de opleiding te volgen is een nog groter duwtje in de rug om hen kansen te bieden. Bedrijven kunnen zich inzetten door bijvoorbeeld stageplaatsen aan te bieden.”

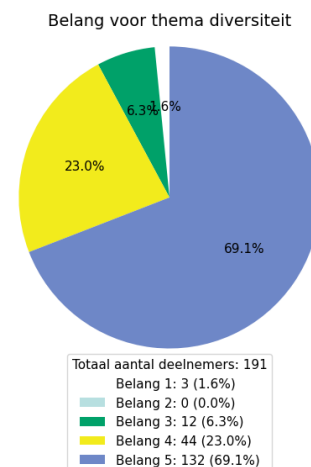
“Het is de verantwoordelijkheid van het beleid om in extra ondersteuning te voorzien en de behoeftigen naar de juiste ondersteuning te begeleiden. Toeslagen zouden trouwens automatisch moeten worden toegekend niet enkel aan wie de juiste weg kent.”

“Onze lat, snelheid, verwachtingen,... liggen heel hoog. Beleidsmakers moeten inzien dat niet iedereen op hetzelfde niveau mee kan. Investeer in ondersteunende diensten zoals zorgleerkrachten, kinderopvang, openbaar vervoer,... zodat zowel lesgevers als ouders ondersteund worden om hun kerntaken op te nemen.”

Omgaan met diversiteit is een grote uitdaging.

Cijfers

Van de 191 deelnemers, vond de overgrote meerderheid de stelling belangrijk. Niet alle deelnemers op dit thema gaven ook argumenten. Voor deze stelling gaven 85 deelnemers aan wat volgens hen de rol van onderwijs kan zijn voor dit thema, en wat de verantwoordelijkheid van anderen is. Die argumenten zijn hieronder geclusterd.

Diversiteit wordt bij deze stelling voornamelijk opgevat als culturele en etnische diversiteit. Waarbij vele deelnemers diversiteit vooral als kans en verrijking zien, zijn er ook enkele stemmen die waarschuwen voor een 'utopische kijk op de wereld', waarbij specifieke en cultuurgebonden problemen worden ontkend.

Rol van het onderwijs

Vaardigheden rond burgerschap en diversiteit

In deze cluster benadrukken deelnemers dat onderwijs diversiteitscompetenties kan ontwikkelen. Het gaat om kennis en vaardigheden rond burgerschap, kritisch denken enzovoort, maar ook om het bespreken van thema's zoals discriminatie, racisme, gender en levensbeschouwing. Deelnemers beschrijven dat dit vraagt om een duidelijke visie op neutraliteit en inclusie, en om methodes die dialoog, debat en onderlinge nieuwsgierigheid structureren. Diversiteit wordt zo vertaald naar leerdoelen die 'samenleven' oefenbaar maken.

"Scholen zijn één van de eerste plekken waar kinderen en jongeren met verschillen in aanraking komen. Een aantal belangrijke taken voor het onderwijs zijn: (1) bevorderen van gelijke kansen, ongeacht afkomst, taal, geloof of gender of beperking. (2) cultuur en taaldiversiteit waarderen; (3) tegen discriminatie en uitsluiting werken, (4) curriculum en leerinhoud diverser maken; (5) voorbeeldfunctie van leerkrachten en schoolklimaat."

“Respect tonen voor leerlingen én respect afdwingen van leerlingen tegenover elkaar. Didactiek aanpassen waarbij leerlingen meer samenwerken en elkaar motiveren en aan elkaar leren en doorgeven. Zo leren jongeren al vroeg dat doorheen de kleine uiterlijke of religieuze verschillen er een zee van ruimte is van overeenkomsten en opportuniteiten. De ontmoeting met de ander maakt ons rijker.”

“Onderwijs speelt een cruciale rol in het leren herkennen van schadelijke boodschappen voor minderheidsgroepen. Jongeren zoeken via sociale media soms houvast in haatdragende uitspraken. Lessen over kritisch denken, genderstereotypen, partnergeweld en mentale gezondheid kunnen respect en empathie bevorderen. Scholen zijn plekken van socialisatie en kunnen bijdragen aan een rechtvaardigere samenleving.”

“In alle onderwijsniveaus is het van belang dat er ten eerste meer diverse rolmodellen als lesgever, directie, medewerker aangesteld worden. De visie op pluralisme en neutraliteit is complex, maar zoals ze vandaag gehanteerd wordt door een deel van de onderwijsinstelling draagt ze niet bij tot het toegankelijker maken van onderwijs voor toekomstige vrouwelijke moslim leerkrachten die hun hoofddoek wensen op te houden. Omgaan met diversiteit zou nog veel meer als sleutelcompetentie in de curricula aan bod moeten komen. Ook in de lerarenopleidingen moet het een fundamenteel onderdeel zijn. De samenleving is super divers en leerkrachten hebben niet altijd de tools in handen om hiermee om te gaan.”

Ondersteuning van schoolteams om te leren omgaan met diversiteit

Deze cluster bundelt ideeën waarin deelnemers de draagkracht van scholen centraal zetten. Om diversiteit constructief te begeleiden zijn, volgens hen, extra ondersteuning, professionalisering en middelen nodig: gerichte vorming voor leerkrachten, coaching voor schoolteams, en toegang tot expertise.

“De maatschappij is de afgelopen jaren erg veranderd. Er is veel meer diversiteit, dit merk je ook in de klassen. Dit vergt veel inspanningen en nieuwe onderwijstechnieken van leerkrachten en personeel van scholen. Leerkrachten moeten toegang krijgen tot deze nieuwe lestechnieken, lesmateriaal en tijd en ondersteuning krijgen om dit eigen te maken. Maar één leerkracht voor een diverse klas is niet haalbaar. Ook in het basisonderwijs moet veel meer aandacht én middelen vrijgemaakt worden voor bv. een okanklas (zelfs al in het kleuter). Dit is nu zeker niet het geval. Als je hierin investeert, zal dit later z'n vruchten in 10-voud afwerpen. Ook voor hun ouders die geen NL kennen De alg. leerkwaliteit van alle leerlingen zal vooruit gaan. De realiteit is nu dat de leerkracht lestijd afknabbelt van de "gewone les" om hen te helpen. Ze krijgen hierbij géén extra hulp. Zeker in kleinere scholen is dit heel moeilijk organiseerbaar. Laat ook linguïsten zonder pedagogisch diploma hierbij helpen.”

“Leerkrachten en andere onderwijsprofessionals (zorgco's, leerlingenbegeleiders, leerondersteuners...) moeten volgens onderzoek vooral goed samenwerken, mét optimale steun van de overheid voor scholen voor iedereen. Wij hebben als hogescholen een cruciale rol om zowel de initiële opleidingen als de verdere professionalisering voor die onderwijsprofessionals te realiseren, bijvoorbeeld via nascholingstrajecten, collegiale consultatie in scholen én goed onderbouwd wetenschappelijk onderzoek.”

Inclusieve schoolcultuur creëren

Deze cluster groepeert ideeën waarin deelnemers de school zien als een ontmoetingsplek waar gelijkwaardigheid actief moet worden nagestreefd. De nadruk ligt op het creëren van een inclusieve schoolcultuur: gelijke kansen ongeacht afkomst, taal, geloof, gender of socio-economische positie, en het bewust tegengaan van uitsluiting en segregatie. Deelnemers koppelen dit aan dagelijkse praktijken zoals respectvolle omgangsvormen, samenwerking in heterogene groepen en een ‘veilig klimaat’ waarin verschillen bespreekbaar worden zonder te problematiseren. De leerkracht heeft een voorbeeldrol.

“Twee zaken zijn hierin belangrijk: enerzijds de grondhouding en skills van de leerkrachten om om te gaan met een diverse klas en anderzijds dat kinderen en jongeren leren om diversiteit te waarderen en respecteren dat elkeen anders is.

Leerkrachten staan model en helpen de leerling in één stukje van hun leefwerelden zichzelf te kennen en hun identiteit te ontplooien.”

“Diversiteit is een realiteit waar het lesgeven van bij het ontwerp moet rekening houden (universal design for learning). In de uitvoering om doelen te realiseren moet men differentiëren, remediëren, compenseren en als het niet anders kan in geringe mate dispensereren. Ouders en onderwijspartners moeten de school daarbij ondersteunen.”

“Onderwijs draagt bij aan een verdraagzame samenleving door een veilige, inclusieve leeromgeving te bieden waar diversiteit gewaardeerd wordt. Scholen stimuleren respect, samenwerking en gelijke kansen, bieden basiszorg en werken samen met ouders en partners. Daarbij is het essentieel dat scholen zowel armoedevaardig als diversiteitsvaardig zijn: ze herkennen uitdagingen en sluiten niemand uit, zodat elk kind zich optimaal kan ontwikkelen.”

“Zeker en vast een voorbeeldrol, leren omgaan met de diversiteit op school, binnen een duidelijk kader.

Daarnaast al vanaf de eerste kleuterklas de duidelijke verwachtingen naar betrokkenheid van de ouders bij het leerproces formuleren eventueel in het schoolreglement. “

Inzetten op iedereen mee met focus op taal

In deze cluster wijzen deelnemers op het belang om iedereen mee te krijgen in de onderwijscontext. Het gaat hier om tools en ondersteuning te geven aan lerenden met een migratieachtergrond. Er wordt vaak verwezen naar taal als basisvoorwaarde om mee te kunnen.

“Onthaalonderwijs voorzien dat een taalbad en cultuurbad, uitleg over hoe het in onze ingewikkelde maatschappij werkt, ... biedt.

Voldoende taalonderwijs organiseren.”

“Er moet denk ik vanaf het instapmoment (voordien heeft school geen opdracht) sterk ingezet worden op taal. Om echt mee te kunnen en voldoende in te kunnen gaan op de leeransen die geboden worden, moet je de onderrichtstaal kennen. Kinderen die het Nederlands onvoldoende beheersen, hebben vanaf het begin van hun schoolloopbaan een achterstand. Het gaat veel verder dan louter "begrijpen" van de basis en deze ook kunnen spreken, neen, er is nood aan een rijke taalbasis”

Rol van anderen (zoals burgers, beleid, organisaties, bedrijven, media)

Opvoeding, waarden en voorbeeldgedrag worden gevormd in gezinnen

In deze cluster leggen deelnemers de verantwoordelijkheid voor het omgaan met diversiteit bij gezinnen, in de opvoeding. Zij benadrukken dat normen zoals respect, verdraagzaamheid, taalgebruik en sociale omgangsvormen in eerste instantie thuis worden aangeleerd. Deelnemers geven aan dat ouders hun rol actiever moeten opnemen door schoolafspraken te respecteren, betrokken te zijn bij het leerproces en hun kinderen voor te bereiden op samenleven in een diverse samenleving.

“Ouders spelen zeker een cruciale rol door deze onderwerpen thuis aan te kaarten, maar de school is een plek van socialisatie waar kinderen met leeftijdsgenoten experimenteren met wat ze horen of zien in de media, en wat ze lezen. Het is daarom ook belangrijk dat alle ouders van leerlingen op dezelfde golflengte zitten wat betreft respect en inclusie. Ten slotte speelt de politiek een rol door het aannemen van zorgzame en respectvolle beleidsmaatregelen.”

“Men moet goed en wel beseffen dat het onderwijs hier in Vlaanderen uitgaat van een goede kennis van het Nederlands, van ouderbetrokkenheid en van respect voor leraren. Dit is de verantwoordelijkheid van ouders.”

“Ouders moeten de Westerse waarden aanvaarden en hun eigen cultureel gebonden waarden en religie op de tweede plaats stellen. De overheid, beleid... moet de Westerse waarden laten primeren (bv. meisjes moeten wel mee gaan zwemmen...)”

Beleid zorgt voor structurele randvoorwaarden en middelen

Deze cluster bundelt bijdragen waarin deelnemers de verantwoordelijkheid situeren bij het beleid. Overheden worden aangesproken op het creëren van structurele randvoorwaarden: voldoende middelen voor scholen, duidelijke integratie- en gelijkheidskansenpolitiek, kleinere klassen, en ondersteuning via welzijn en zorg. Deelnemers stellen dat diversiteit geen louter pedagogische uitdaging is, maar sterk beïnvloed wordt door beleidskeuzes inzake migratie, sociale ondersteuning en onderwijsfinanciering. Wanneer deze randvoorwaarden in grote mate ontbreken of weinig helder zijn, verschuift de druk naar scholen en leerkrachten.

“Inclusief onderwijs moet een evidentie worden. Hierbij moet er vanuit de overheid extra personeel worden ingezet in de klassen zodat de diversiteit van de groep door meerdere leerkrachten, verzorgers of paramedisch personeel wordt gedragen.”

“Beleid: investeren in langdurige professionalisering voor leerkrachten. Als verbondenheid de basis is voor leren, is dit zeker iets om werk van te maken. Verbondenheid vraagt erkenning en dus elkaar leren kennen. De steekvlampolitiek buiten en rond het onderwijs komt ook mee de school binnen. Graag en-en.”

“Een andere instelling die wel dringend veel meer haar verantwoordelijkheid moet opnemen is de federale overheid. Die laat nu gigantische aantallen migranten toe die fundamentele normen en regels van onze samenleving afwijzen. dat levert continue een stroom conflicten op en verzwaart de werklust van leerkrachten gigantisch, en nodeloos.”

Media, beeldvorming en maatschappelijke polarisatie

In deze cluster wijzen deelnemers op de rol van media en publieke beeldvorming in hoe diversiteit maatschappelijk wordt beleefd. Media worden gezien als krachtige actoren die stereotypen kunnen versterken of net doorbreken. Sensationele berichtgeving, polarisering en eenzijdige framing zouden spanningen aanwakkeren en wij-zij-denken normaliseren. Deelnemers verwachten van media en opiniemakers meer nuance, verantwoordelijkheid en aandacht voor verbindende verhalen.

“Iedereen speelt hier een rol in. In de eerste plaats de media en de politiek. Zij beïnvloeden de gesprekken aan de keukentafel en wegen enorm op de publieke opinie. Het ligt binnen hun macht hoe jongeren de informatie die ze op school aangereikt krijgen kaderen en filteren.”

“Media heeft hier ook een grote verantwoordelijkheid in. Als in populaire tv diversiteit als normaal getoond wordt, nemen mensen dit mee.”

“Gezinnen, ouders, beleid, organisaties, bedrijven en media dragen samen verantwoordelijkheid door niet te focussen op verschillen, maar op wat ons verbindt. Kruispuntdenken helpt om diverse perspectieven te waarderen en inclusie te bevorderen. Media maken beeldvorming inclusief en bieden een antwoord op polarisering, zodat iedereen actief bijdraagt aan een verdraagzame samenleving.”

Samenwerking met organisaties en lokale netwerken

Deze cluster groepeerde bijdragen waarin deelnemers pleiten voor een bredere maatschappelijke samenwerking rond diversiteit. Samenwerking met verschillende andere organisaties die hierrond expertise hebben opgebouwd, maar ook samenwerking binnen het onderwijs is van belang.

“Leerkrachten en andere onderwijsprofessionals (zorgco's, leerlingenbegeleiders, leerondersteuners...) moeten volgens onderzoek vooral goed samenwerken, mét optimale steun van de overheid voor scholen voor iedereen. Wij hebben als hogescholen een cruciale rol om zowel de initiële opleidingen als de verdere professionalisering voor die onderwijsprofessionals te realiseren, bijvoorbeeld via nascholingstrajecten, collegiale consultatie in scholen én goed onderbouwd wetenschappelijk onderzoek.”

“Er zijn tal van (welzijns)organisaties die inzetten op de ontwikkeling en implementatie van methodieken die ondersteunend zijn om te komen tot een diversiteitsbeleid. Deze organisaties zouden scholen kunnen ondersteunen. Dit zowel op het vlak van eigen personeelsbeleid als op het vlak van zorgbeleid ten aanzien van leerlingen/studenten/cursisten. Diverse beleidsdomeinen, o.a. onderwijs en welzijn, zijn grotendeels aangestuurd door de witte middenklasse. Meer opwaartse mobiliteit van mensen uit kansengroepen tot op de beleidsniveaus kan helpen om nieuwe inzichten te creëren op het vlak van diversiteit. Het beleid kan ook meer in gesprek gaan met ervaringsdeskundigen in kwetsbare maatschappelijke posities.”

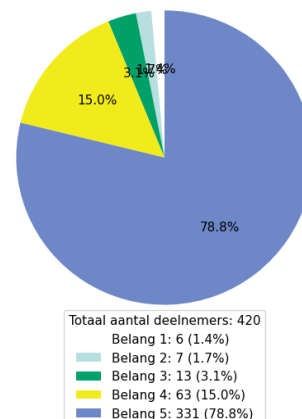
“... de lokale organisaties: bijvoorbeeld een campus waar een aantal plaatselijke zorgorganisaties ook zijn gevestigd om zo de zorg binnen deze campus te organiseren om de reistijd van de leerlingen voor de nodige zorg te verlagen...”

We moeten allemaal actief bijdragen aan een verdraagzame samenleving.

Cijfers

Van de 421 deelnemers, vond de overgrote meerderheid de stelling belangrijk. Niet alle deelnemers op dit thema gaven ook argumenten. Voor deze stelling gaven 165 deelnemers aan wat volgens hen de rol van onderwijs kan zijn voor dit thema, en wat de verantwoordelijkheid van anderen is. Die argumenten zijn hieronder geclusterd.

Belang voor thema verdraagzaamheid

Rol van het onderwijs

Onderwijs als expliciete leeromgeving voor verdraagzaamheid en respect

In deze cluster zien deelnemers onderwijs als de plek waar verdraagzaamheid expliciet moet worden aangeleerd en benoemd. Verdraagzaamheid moet actief worden ontwikkeld via onderwijs op verschillende niveaus. Het gaat om het bijbrengen van respect, openheid en begrip voor verschillen, en om het expliciet maken van deze waarden binnen onderwijsdoelstellingen. Daarbij moet ook rekening gehouden worden met de voorbeelden en leermateriaal in de les die diversiteit weerspiegelen.

“Zorg voor lessen waarin de leerlingen al van jongs af aan leren over elkaar te accepteren, zorgzaamheid, verdraagzaamheid etc.”

“Bij de voorbereiding van onze lessen moeten we nadenken over inclusief taalgebruik, inclusieve voorbeelden, inclusief materiaal enz. Voorbeeld: foto van een gezin kan een vrouw/vrouw zijn, een man/man, een heterogezin, met of zonder kinderen, kinderen met gemengde afkomst, ouders die uit een verschillende cultuur komen enz. Ook over seksualiteit moeten verschillende vormen benoemd worden als opties.”

“Kinderen en jongeren moeten bewuster gemaakt worden door onderwijs en vorming hoe je in relatie gaat met elkaar. Het is zeer verontrustend hoe weinig taal er nog gegeven wordt aan emoties en gevoel. Vaak lijkt een eerste reactie agressie te zijn. Het is de taak van het onderwijs om kinderen taal te geven. Ook hun uitdagen en leren omgaan met frustraties speelt hierin een belangrijke rol.”

“Belang om kinderen vanaf hele jonge leeftijd in contact te brengen met andere geloofsovertuigingen, andere levensgewoonten, ... Onderwijs kan in leerlijnen voldoende aandacht besteden aan vakoverschrijdende eindtermen (vb burgerzin).”

Kritisch denken en maatschappelijke duiding als basis voor verdraagzaamheid

Deze cluster hangt zeer nauw samen met de cluster hierboven. Het schetst de rol van onderwijs in het ontwikkelen van kritisch denken en maatschappelijke reflectie. Verdraagzaamheid wordt gekoppeld aan inzicht in complexiteit, context en maatschappelijke dynamieken. Door kennis, analyse en nuance leren leerlingen voorbij simplistische tegenstellingen te denken.

"Visie- en kennisontwikkeling rond wat een verdraagzame samenleving is: voorbeelden uit de geschiedenis, rechtspraak, impact en visie van filosofie/levensbeschouwing/religie.... Psychologie (mensen weten wat het goede is, maar doen het niet....)..."

Actuele thema's die 'verdraagzaamheid' uitdagen: verkennen - debat - contact met betrokkenen..."

Voorbeeldgedrag en houding van onderwijsprofessionals

In deze cluster leggen deelnemers sterk de nadruk op de voorbeeldrol van leerkrachten, directies en schoolteams. De manier waarop zij omgaan met leerlingen, conflicten en diversiteit bepaalt in grote mate wat leerlingen meenemen. Verdraagzaamheid wordt zo niet enkel onderwezen, maar vooral voorgeleefd.

*"- zelf een goed voorbeeld zijn door niet uit te sluiten, noch als school, noch als leerkracht.
- voor de klas: let op taalgebruik, let op vooringenomenheid, let op bij het spreken over situaties waar jezelf buitenstaander bent (denk aan: de privileges die jij bezit, maar de ander -over wie je spreekt, debatteert, ...- deze niet heeft)
- wees alert op vooringenomenheid
- sta stil bij jezelf 'feiten' of 'mening', en onderwijs hierover
- idem 'fake news' die vaak uit is op polarisatie"*

*"Het lerarenteam kan diversiteit uitdragen als een pluspunt.
Hierbij aandacht tonen op alles vlakken en tonen dat verschillen versterkend kunnen werken.
Het polariserende, wat nu heel sterk de maatschappij beheerst, kritisch bekijken en afvragen of dit wel meerwaarde heeft, om daarna aan de slag te gaan met zaken die meerwaarde wel degelijk onderbouwen"*

"Over de les heen inzetten op burgerschap en ook bij leerkrachten een nultolerantie wat betreft onverdraagzaamheid. Ik werk in OKAN en kan ondertussen een boek schrijven met de dingen die ik al gehoord heb."

Rol van anderen (zoals burgers, beleid, organisaties, bedrijven, media)

Verdraagzaamheid als gedeelde maatschappelijke opdracht

Deelnemers benadrukken dat verdraagzaamheid niet uitsluitend een opdracht van onderwijs is, maar een gedeelde verantwoordelijkheid van de hele samenleving. Burgers, organisaties en instellingen moeten actief bijdragen aan een cultuur van respect en begrip.

“Gezinnen, ouders, opvoedingsverantwoordelijken, beleid, organisaties, bedrijven en media delen de verantwoordelijkheid door samenwerking en steun. Ze creëren een inclusieve omgeving, bevorderen respect, participatie en gelijke kansen, signaleren uitsluiting, bieden hulp en versterken het netwerk rond kinderen en jongeren. ...”

“Het is voor de hele samenleving belangrijk om op een verdraagzame manier om te gaan met anderen. We hebben allemaal een voorbeeldfunctie. Kinderen zijn hier heel vatbaar voor, maar ook jongeren en volwassenen. Als we allen verdraagzaamheid uitdragen, dan volgen anderen.”

“We zijn allemaal mee verantwoordelijk voor een verdraagzame samenleving. Ouders en school kunnen aan hun kinderen het voorbeeld geven hoe het moet, bv op de parking van de school, tijdens een oudercontact, ... ook volwassenen moeten respectvol met elkaar omgaan, ook al zijn ze het niet eens. Het meegeven van waarden en normen gebeurt overal: in de jeugdbeweging, op school, thuis. We hebben er allemaal een rol in te spelen. Het beleid kan zorgen voor kaders.”

“Alle betrokken partners hebben de taak om in de snelle communicatieve samenleving van vandaag te blijven aangeven wat waarheid is en wat niet, wat kan en wat niet, waar grenzen liggen, wanneer die overschreden worden en welke info wanneer correct is. Dat er een verschil is tussen een eigen mening en de realiteit en dat dat eerste vaak wordt voorgesteld als het laatste.”

Rol van gezinnen en ouders in de vorming van verdraagzaamheid

In deze cluster wijzen deelnemers expliciet naar gezinnen en ouders als cruciale actoren in het aanleren en voorleven van verdraagzaamheid. De thuissituatie wordt gezien als een primaire context waar attitudes, normen en omgangsvormen ontstaan. Ouders beïnvloeden hoe kinderen omgaan met verschil, respect en conflicten.

“Ouders die achter hun kind staan ook al loopt het pad in het onderwijs soms anders. Maar ook naar anderen toe, wees je bewust over hoe je over anderen praat in bijzijn van je kind.”

“Ouders zijn primair verantwoordelijk voor de opvoeding, maar de bredere gemeenschap kan dit ondersteunen door middel van beleid, scholen die interculturele dialogen stimuleren, media die inclusieve voorbeelden delen en bedrijven die maatschappelijke verantwoordelijkheid nemen.”

“Opvoeding is het sleutelwoord, en dit begint thuis. School vult dit aan.”

“De grootste verantwoordelijkheid blijft liggen bij opvoedingsverantwoordelijken, zij zijn de grote voorbeelden van onze lerenden. Het kerngezin en de omgeving bepaalt hoe lerenden worden gevormd. Of dit verdraagzaam is of juist niet. Vaak zit hier een historiek van niet erkennen of ongehoord voelen. Pas wanneer we de geschiedenis begrijpen begrijpen we het heden. Dit is ook zo voor individuele personen. En wat is verdraagzaam dan?”

Rol van beleid en overheid in het creëren van randvoorwaarden

In deze cluster wijzen deelnemers naar beleid en overheid als actor die voorwaarden moet scheppen voor verdraagzaam samenleven. Verdraagzaamheid vraagt ondersteunend beleid, inclusieve publieke ruimte en duidelijke keuzes tegen uitsluiting en discriminatie.

“Beleid heeft de verantwoordelijkheid om duidelijke en rechtvaardige kaders te scheppen die gelijkwaardigheid beschermen en kansen voor iedereen versterken. Met inclusieve wetgeving, zorgvuldige communicatie en een langetermijnvisie kan beleid polarisatie verminderen en verbinding stimuleren.”

“Overheid: Gelijke kansen, wetten tegen discriminatie, ondersteunen inclusie”

“beleid: aan de hand van subsidies, mogelijkheden bieden zodat mensen/bedrijven/... warm gemaakt worden om bij te dragen, investeren in onderzoek hieromtrent”

“De overheid moet projecten en onderwijsprogramma's ondersteunen die diversiteit en inclusie bevorderen. Ook moet ze discriminatie bestrijden en zorgen voor veiligheid en gelijke behandeling.”

“Overheid: respectvolle en genuanceerde communicatie ipv zwart-wit | verantwoordelijkheid opnemen door structuren te veranderen ipv individu verantwoordelijk te stellen.”

(Sociale) media, communicatie en beeldvorming

In dit cluster wijzen deelnemers op de invloed van media en publieke communicatie op hoe groepen in de samenleving naar elkaar kijken. Media dragen verantwoordelijkheid in de manier waarop zij verschillen, conflicten en maatschappelijke spanningen voorstellen. Sensationele of polariserende berichtgeving kan verdraagzaamheid ondermijnen. Deelnemers verwachten dat media hun maatschappelijke rol ernstig nemen en zich bewust zijn van hun impact op beeldvorming en sociale cohesie.

“Ook de (sociale) media zou hierin een grotere rol kunnen spelen en neutraler kunnen verslaggeven. Jammergenoeg gebeurt dat op vandaag niet en is er ook geen controle op. Ook de politiek geeft weinig vertrouwen mee aan jongeren voor hun toekomst!”

“Media hebben de taak om correcte informatie te brengen en stereotypering te vermijden. Iedereen heeft een gedeelde verantwoordelijkheid.”

“De media kan het verbod krijgen om ruimte te geven voor polariserende berichten en trachten bij elke opinie, steeds andere opinies ook aan het woord te laten.”

“Allemaal moeten ze betrokken zijn in het goede voorbeeld geven. Indien er geen openlijk debat met acceptatie van memingsverschillen in de media kan dan is het ook moeilijk voor het onderwijs om dit aan te moedigen. Ook ouders, organisaties etc moeten hier een voorbeeldfunctie tonen ipv te polariseren.”

Rol van organisaties, verenigingen en werkcontexten

Deelnemers zien organisaties, verenigingen en bedrijven als cruciale schakels tussen individu en samenleving. In deze contexten wordt verdraagzaamheid dagelijks geoefend via samenwerking, inclusieve praktijken en omgang met diversiteit. Werkplekken en verenigingen zijn volgens deelnemers bij uitstek plaatsen waar verschillen zichtbaar worden, maar ook waar respectvol samenleven kan worden aangeleerd en versterkt.

“Organisaties en bedrijven creëren inclusieve omgevingen.”

“Organisaties brengen mensen samen, faciliteren ontmoeting en versterken stemmen die minder gehoord worden. Zo bouwen zij actief aan sociale samenhang. Bedrijven dragen bij door diversiteit en inclusie structureel te verankeren in hun werking en hun maatschappelijke impact ernstig te nemen.”

“Bedrijven en media spelen wel een belangrijke rol. Bij aanwerving en promotiebeleid en beeldvorming stereotypering.”

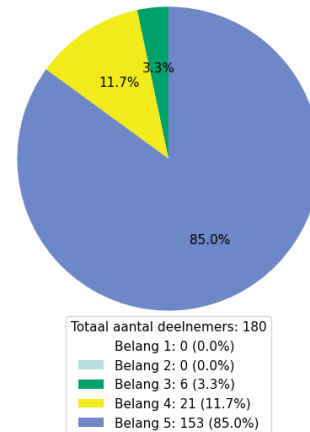
“Beleid in organisaties en bedrijven kan er op gericht worden om alle stemmen te horen, ruimte te bieden om voor zichzelf op te komen, zodat ieder zich gehoord voelt.”

Iedereen moet zich heel zijn of haar leven kunnen blijven ontwikkelen.

Cijfers

Van de 180 deelnemers aan deze stelling, vond iedereen de stelling belangrijk. Het is opvallend dat niemand de stelling een belang van waarde 1 of 2 gaf. Niet alle deelnemers gaven ook argumenten. Voor deze stelling gaven 107 deelnemers aan wat volgens hen de rol van onderwijs kan zijn voor dit thema, en wat de verantwoordelijkheid van anderen is. Die argumenten zijn hieronder geclusterd.

Belang voor thema 'blijvend ontwikkelen'

Rol van het onderwijs

Leren als hefboom voor persoonlijke groei en zelfontwikkeling

In dit cluster beschrijven deelnemers de mogelijkheid om blijvend bij te leren doorheen de hele levensloop van belang voor persoonlijke groei en zelfontwikkeling. Onderwijs wordt hier niet primair benaderd als voorbereiding op werk of economische inzetbaarheid, maar als een middel om mensen intellectueel, mentaal en persoonlijk te blijven ontwikkelen.

“Iedereen moet zich heel zijn of haar leven kunnen blijven ontwikkelen is een feit.

Onvermijdelijk zijn we als mensen constant in beweging. We zijn geen vaste identiteiten die constant zijn, maar blijven heel ons leven in ontwikkeling. Ontwikkelen is een keuze en een moeten. Mensen worden uitgedaagd in een veranderlijke omgeving. Onderwijs kan ondersteunen om deze veranderingen bij te benen.

Anderzijds is ontwikkeling een keuze, we willen groeien. We zijn een daarom ook 'vormingsinstelling'. Mensen worden gevormd door kennisoverdracht, ervaring en dialoog. Het is geen louter passief gebeuren, maar één waar je als deelnemer actief participeert: je vormt jezelf. Dat vormen is echter nooit helemaal af, want met veranderende leeftijd, veranderende levensfases, veranderende maatschappij, veranderend discours en veranderende zelfinzichten blijven we evolueren.

Belangrijkste boodschap is dat er geen eindvorm is aan wie we zijn, gezien we in ontwikkeling blijven.”

“Onderwijs moet blijven inspireren en kinderen en jongeren motiveren om met hun eigen talenten aan de slag te gaan. Wat ze in potentie hebben meegekregen van hun ouders verder willen ontwikkelen door geprikkeld te worden door interessante thema's, uitdagende werkvormen en gemotiveerde leerkrachten die in hen geloven. Onderwijs als hefboom in dit proces!”

“Niet iedereen kan in zijn schoolloopbaan alle kansen grijpen. Misschien koos je een richting die eigenlijk niet bij je paste, deed je door andere uitdagingen een "lagere" richting dan wat je eigenlijk aankon. Mss word je sterker in het leven, krijg je meer/andere interesses, kennis en vaardigheden, en wil je daarmee verder aan de slag. Daarom: levenslang leren. (Her)oriëntering mogelijk maken, ook na S.O. en hogere studies. (Bij)scholing is ook netwerking. Ontmoeten, uitwisselen, inspireren,...”

“Onderwijs betaalbaar houden. Basiseducatie en tweedekansonderwijs zijn ook erg belangrijk hierin, zodat mensen die nooit een diploma secundair onderwijs hebben gehaald later extra kansen krijgen. Zich ontwikkelen wil ook niet alleen zeggen opleidingen die leiden naar een specifieke job, maar ook zich artistiek of sportief kunnen ontplooiën.”

Toegankelijk, flexibel en betaalbaar onderwijs

In deze cluster staat de haalbaarheid van levenslang leren centraal. Deelnemers vinden dat levenslang onderwijs betaalbaar, flexibel en aangepast zou moeten zijn aan diverse levenssituaties. Financiële drempels, rigide trajecten en beperkte combineerbaarheid met werk of gezin vormen obstakels. Door modulaire, laagdrempelige en flexibele leermogelijkheden aan te bieden, kan onderwijs levenslang leren toegankelijk maken voor een brede en diverse groep burgers.

“Een goed uitgebouwd volwassenenonderwijs dat betaalbaar is. Mensen die een andere job willen gaan doen (bv. Om gemotiveerd te blijven), mensen die werkloos zijn en hun kansen op de arbeidsmarkt willen verbeteren en mensen die aan zichzelf willen blijven werken moeten de kans krijgen om dit op een haalbare manier te doen. Haalbaar betekent dan betaalbaar maar en zeker ook combineerbaar met hun huidige job. Ook in heel het debat rond langdurig zieken liggen is omscholen zeer relevant.”

“Iedereen, ongeacht financiële draagkracht, moet zich levenslang kunnen blijvend ontwikkelen. Dit is niet enkel op persoonlijk niveau, maar ook op breder maatschappelijk niveau relevant. Toegankelijk en betaalbaar volwassenonderwijs kan hierin iets betekenen.”

“Als we willen dat levenslang leren meer is dan de slogan ‘Iedereen moet zich heel zijn of haar leven kunnen blijven ontwikkelen’, moeten we het volwassenenonderwijs erkennen als een volwaardige pijler van ons onderwijslandschap.

In een steeds complexere samenleving wordt het volwassenenonderwijs een onvervangbare partner. Het kan de brug slaan tussen onderwijs, welzijn en de arbeidsmarkt.

De recente tariefverhoging voor niet-beroepsgerichte opleidingen is dan ook onaanvaardbaar. Ze verhoogt drempels net daar waar mensen hun eerste stap zetten naar groei, zelfvertrouwen en brede basisvaardigheden om mee te kunnen in onze samenleving. Wat weggezet wordt als “hobby”, is in werkelijkheid een toegangspoort tot participatie aan de maatschappij.

Deze maatregel duwt vooral wie het al moeilijk heeft nóg verder naar de zijlijn. Wie écht gelooft in levenslang leren, maakt onderwijs toegankelijker — niet duurder.”

"Flexibelere trajecten op verschillende fases in het leven: differentiatie op methodiek, duurtijd, locatie ... Breng de arbeidsmarkt korter in het onderwijs: voorzie de kans tot werkplekleren in alle vormen van onderwijs, ook in de zijspoor trajecten van mensen die na hun werkuren bijleren om voor zichzelf een andere loopbaan "

Arbeidsmarktgerichte bij- en omscholing

Deze cluster groepeerde antwoorden die levenslang ontwikkelen vooral interpreteren in relatie tot werk, loopbaan en arbeidsmarktevoluties. Deelnemers verwijzen naar langere loopbanen, snelle veranderingen in competentievereisten, en de nood aan bijscholing/omscholing om duurzaam inzetbaar te blijven. Het onderwijs wordt daarbij gezien als een infrastructuur om nieuwe vaardigheden aan te leren: het moet (tijdig) inspelen op nieuwe sectorbehoeften en opleidingstrajecten aanbieden die relevant zijn en aansluiten bij het werkveld.

"Bijscholen, omscholen. Maar zeker ook versterken in basisvaardigheden. Deze veranderen door de tijd, dus bijleren is heel je leven nodig."

"Hou inschrijvingsgeld laag

Hou inhoud actueel: schrap onnodige vakken om het curriculum voldoende studiepunten te laten halen. Betere samenwerking vanuit bedrijven.

Vrijblijvende stages faciliteren zodat mensen kennis kunnen omzetten naar praktijk om doorstart naar arbeidsmarkt makkelijker te maken. "

"Vandaag de dag is een loopbaancarrière van meer dan 40 jaar de norm. Dit vergt een aanpassing van de werknemer aan een maatschappij die steeds in verandering is. Daarom is het belangrijk dat werknemers zich blijven ontplooien. Onderwijs (en CVO's bijvoorbeeld) zijn daarom de plaats om je te ontwikkelen (jobgerelateerd en op persoonlijk vlak). Het belang van levenslang leren aan democratische prijzen is meer dan ooit van belang om als werknemer te kunnen blijven werken, ook na je 60ste."

Rol van anderen (zoals burgers, beleid, organisaties, bedrijven, media)

Overheid en beleid: randvoorwaarden, financiering en regulering

In dit cluster leggen deelnemers de verantwoordelijkheid nadrukkelijk bij overheid en beleid. Zij zien levenslang leren als een publiek goed dat structurele randvoorwaarden vraagt: voldoende financiering, betaalbaarheid van volwassenenonderwijs, en regelgeving die deelname stimuleert in plaats van bemoeilijkt. Het gaat dan bijvoorbeeld over investeringen, het laagdrempelig houden van inschrijvingsgelden, en het "mogelijk maken" van opleidingstrajecten.

“Beleid moet onderwijs betaalbaar houden, ook de zogenaamde 'hobby-opleidingen'. Ook mensen met weinig middelen hebben recht zichzelf te ontplooiën. Dat is cruciaal voor je eigenwaarde.”

“Er mag meer mapping zijn tussen wat een individu studeert ivm loopbaankansen versus gewone vrijetijdsverrijking.

Wie bvb. boomknuffeltherapie of mindfulness wil volgen, is vast bereid dat individueel te bekostigen.

Wie zich wil verdiepen in een taal om op het werk beter te communiceren met klanten, computervaardigheden om op het werk beter te kunnen werken, kan wel beroep doen op kleine tussenkomst van onderwijs.”

“Het is een samenwerking en enorm van belang dat de eilanden van onderwijs en organisaties samensmelten tot overkoepelende leergemeenschappen waar gezinnen terecht kunnen (zowel (groot)ouders als kinderen). Gesteund door overheid en actief georganiseerd door beleid.”

“Het beleid moet stimuleren dat er voldoende deelname is aan levenslang leren in lijn met de Europese richtlijn waar Vlaanderen nu nog ernstig onderpresteert. Dit kan via financiële ondersteuning van de CVO's, maar ook via incentives voor de lerenden, een haalbaar inschrijvingsgeld, voldoende opleidingsverlof. Daarnaast is het belangrijk dat het beleid en de media mee inzetten op een positief imago van de CVO's.

Bedrijven en organisaties werken nauw samen met de CVO ikv toeleiding/afstemming.”

“... De overheid houdt leren betaalbaar voor iedereen en blijft inzetten op studietoelages voor kwetsbare kinderen/jongeren en zorgt voor betaalbare inschrijvingsgelden (en voor sommige basisopleidingen gratis) in het volwassenenonderwijs.

De overheid stimuleert levenslang en levensbreed leren door continue sensibiliseringscampagnes, bij het brede publiek en bij organisaties/bedrijven over het belang van leren voor jong en oud. Inzetten op kwetsbare groepen is hierbij fundamenteel. Toegankelijke leerwinkels waar gewerkt kan worden aan leervraagdetectie en horizonverruiming voor kwetsbare groepen. Werken aan een netwerk van doorverwijzende instanties....”

Werkgevers en bedrijven: opleidingskansen, tijd en erkenning op de werkvloer

Dit cluster omvat argumenten die een rol voor werkgevers en bedrijven zien.

Deelnemers benadrukken dat leren vaak samenvalt met werkcontexten, en dat organisaties daarom tijd, middelen en erkenning moeten voorzien: opleidingsbudget, leerverlof, ruimte in werkplanning en actieve stimulansen om bij te scholen of om te scholen. Het onderwijs kan dus wel een aanbod voorzien (evt in samenspraak met werkgevers), maar zonder organisatorische steun op de werkvloer is dit moeilijk.

“...Bedrijven/ werkgevers dienen hun werknemers de mogelijkheid aan te bieden om zich bij te scholen.”

“Bedrijven moeten samenwerken met scholen om een aanbod te ontwikkelen dat voor iedereen interessant en toegankelijk is om aan levenslang leren te doen.”

“Exploreren van leermogelijkheden. Bedrijven en organisaties stellen zich open voor informeel en formeel leren. Dit kan op diverse manieren. Taalstages voor anderstaligen op de organisatie-/werkvloer. Lerenden kunnen als vrijwilligers meedraaien in organisaties/bedrijven. Organisaties/bedrijven stellen infrastructuur ter beschikking.”

“De overheid maakt dit mogelijk door een prijs die voor ieder te betalen valt, Bedrijven en overheid zorgen voor een tegemoetkoming tijdens arbeidstijd om dit waar te maken. Bedrijven en overheid zorgt voor levenslange professionele bijscholing”

“De ruimte creëren in jobs om steeds bij te leren, zowel intern binnen de organisatie, maar in ook in wissellere en dus binnen andere organisaties! Wissellere kan bijdragen aan een kruisbestuiving die ervoor zorgt dat de 'lerende' meer info meebrengt naar de eigen organisatie, wat opnieuw ten voordele komt van die eigen organisatie!”

Media en publieke opinie: informatie over bijleren en waardering

Deze cluster focust op media als actor die enerzijds kan informeren over leerkansen en anderzijds maatschappelijke waardering voor bijleren kan versterken. Deelnemers stellen dat bijleren mede afhangt van sociale normen: als media leren zichtbaar maken, positief framen en breed communiceren, verlaagt dat de drempel om opnieuw te studeren of cursussen te volgen.

“Ontwikkeling is ook maatschappelijk inzicht bevorderen bij de burgers: Meer opvoedkundige campagnes moeten opgelegd worden aan alle media, ook sociale. Bvb. 10% van de advertentietijd zou door overheid moeten geclaimd worden om burgers te informeren, te sensibiliseren: recycleren, sluikestort, reservist worden, plaats afstaan in de bus, hoffelijk rijden, vuur maken, zwemmen in de zee, reanimeren, hoe hulpdiensten bellen... Ook dat is vorming.”

“Beleid moet levenslang leren faciliteren. Media kan levenslang leren stimuleren en mee mogelijk maken, bv. met podcasts. Ouders kunnen het voorbeeld geven.”

“...Overheden om te financieren voor basisaanbod, ook voor infrastructuur Media om het aanbod bekend te maken”

Gezinnen zijn verantwoordelijk voor leerhouding en engagement

Deze kleine cluster benadrukt de verantwoordelijkheid van burgers, lerenden zelf en gezinnen in het realiseren van levenslang leren. Deelnemers stellen dat blijvende ontwikkeling in belangrijke mate afhankelijk is van individuele motivatie en ondersteuning in de directe leefomgeving. Gezinnen en ouders spelen hierin een versterkende rol door leerhouding en nieuwsgierigheid te stimuleren en zelf het voorbeeld te geven. Ze staan hierin ook niet alleen: gezinnen en onderwijs(instellingen) kunnen hiervoor samenwerken.

“Gezinnen / ouders: nieuwsgierigheid om te leren prikkelen, quest orientation voeden (dit is een attitude waarin leren samengaat met het willen begrijpen van de werkelijkheid zonder er de complexiteit van te willen opheffen). School moet hier dan op aansluiten.”

“Je kan niemand dwingen (leerplicht voor volwassenen bestaat niet) dus ze moeten zelf het initiatief nemen. Andere organisaties en het beleid kunnen wel de weg wijzen naar dat aanbod.”

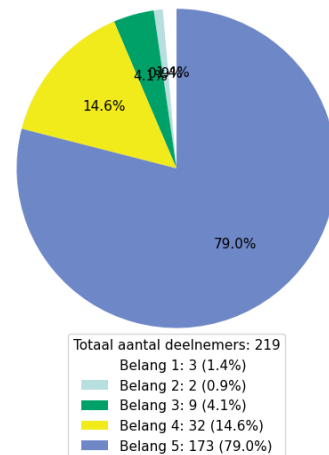
“Gezinnen: Samen met onderwijs ipv WIJ en ZIJ. Beseffen dat het kind moet (be-geleid worden door beide partijen en dan nog liefst met de neuzen in één richting”

We moeten alle nodige middelen inzetten om voor iedereen gelijke kansen in de samenleving echt te realiseren.

Cijfers

Van de 219 deelnemers aan deze stelling, vond het grote merendeel de stelling belangrijk. Niet alle deelnemers gaven ook argumenten. Voor deze stelling gaven 98 deelnemers aan wat volgens hen de rol van onderwijs kan zijn voor dit thema, en wat de verantwoordelijkheid van anderen is. Die argumenten zijn hieronder geclusterd.

Belang voor thema gelijke kansen

Rol van het onderwijs

Minimale rol van het onderwijs

Net zoals bij veel andere stellingen, is ook hier een klein deel dat aangeeft dat onderwijs vooral bij de kerntaak moet blijven. Ze erkennen het belang van de stelling, maar geven aan dat hier vooral via andere wegen op ingezet dient te worden.

“Dit is zeker van belang, en geen beetje, MAAR het kreeg de voorbije jaren van de koepels en de meeste scholbesturen, ... zoveel aandacht dat het de echte opdracht van het onderwijs verregaand weg drukte. Door die overmatige aandacht degragdeerde veel operationele acties en maatregelen tot iedereen gelijk aan de eindmeet. Maar dat is schadelijk. Daarom geef ik dit een zo lage prioriteit.”

Drempels en kosten wegwerken

Deelnemers beschrijven gelijke kansen in sterke mate als een toegankelijkheidsvraagstuk: onderwijs kan pas inzetten op gelijke kansen als financiële, logistieke en sociale drempels actief worden afgebouwd. Het gaat om schoolkosten, basisvoorwaarden (maaltijden, opvang) en gerichte ondersteuning voor wie kwetsbaar is. Het onderwijs moet dan wel organisatorisch en budgettair de ruimte krijgen om ongelijkheid te compenseren.

“Om echt naar gelijkheid te streven moet er herverdeeld worden. De ongelijkheid is vandaag zo groot. Daarom lijkt het mij interessant om een deel van de kosten van de school te kunnen verhalen op de grootste inkomens van ouders wiens leerlingen school lopen aan een school. En andere leerlingen, geen schoolfactuur te laten betalen.”

“Voor mensen met een Belgische nationaliteit moet het onderwijs goedkoop aangeboden worden iedereen, zodat elke Belg kan en mag studeren. Voor niet-Belgen moet het even duur worden dan bij onze buurlanden en zeker geen kindergeld meer geven aan niet-Belgen. Het onderwijs moet in perfect Nederlands of Frans worden gegeven, indien men dit niet kan moeten ze op eigen kosten zelf eerst de taal leren en buiten het regulier onderwijs”

“Schooldirecties dienen het kostenbeleid van hun school bij te sturen zodat studierichtingen en schooluitstappen voor alle leerlingen haalbaar zijn.”

“Gratis lessen voor ALLE lessen in basiseducatie. Basisvaardigheden aanleren zou niet betalend moeten zijn”

Aangepaste ondersteuning bieden

Aansluitend bij de vorige cluster, moet onderwijs verschillen in de beginsituatie compenseren. Dat kan via maatwerk, remediëring en ondersteuningsstructuren. Het gaat om taal, basisvaardigheden, leerachterstand en aangepaste trajecten. Deelnemers benadrukken dat “gelijke kansen” niet gelijkstaat aan identieke behandeling, maar aan een aanpak die rekening houdt met verschillende startposities. Onderwijs wordt verwacht proactief noden te detecteren, ondersteuning laagdrempelig te organiseren en tegelijk de lat hoog te houden.

“Kwalitatief onderwijs moet voor iedereen toegankelijk zijn. Er moet meer aandacht gaan naar het toeleiden van kwetsbare groepen tot het onderwijs. Daarbij moet er ook meer geïnvesteerd (tijd en geld) worden om deze doelgroep aan boord te houden zodat ze een diploma halen. In verhouding worden vooral kinderen en jongeren uit kwetsbare doelgroepen naar het buitengewoon onderwijs doorverwezen. Deze scheefgetrokken situatie kan niet.”

“Kinderen die het moeilijk hebben met leren of niet de nodige ondersteuning krijgen thuis moeten in school extra aandacht krijgen. Extra juffen en klassen voor kinderen die een ander tempo nodig hebben. In te grote klassen kunnen kinderen zich moeilijk concentreren. Aparte klasjes voor kleuters met gedragsproblemen in afwachting dat er plaats is in het Buitengewoon Onderwijs, uiteraard rekening houdend met inclusief onderwijs. Zo gaat de aandacht van de juf niet alleen naar de moeilijke kinderen ten koste van de anderen. Breder kijken naar kinderen dan enkel de eindtermen, soms zijn ze wel goed in andere disciplines (hobby's). Elk kind heeft talenten die waardering verdienen.”

“Onderwijs is de hefboom voor sociale mobiliteit. Het is de taak en de rol van onderwijs om leerlingen en cursisten uit te nodigen in dialoog te gaan met de wereld om zo nieuwe perspectieven te ontdekken. Door maximaal in te zetten op het ontwikkelen van het potentieel en aandacht te hebben voor de motivatie/doelen van leerlingen aangevuld met andere perspectieven, kunnen zich nieuwe mogelijkheden onvouwen en kan de impact van achtergrondkenmerken weggewerkt worden.”

Bewustzijn rond ongelijkheid aanleren en uitdragen

In deze cluster beschrijven deelnemers onderwijs als een cruciale ruimte voor burgerschapsvorming. Waarden zoals solidariteit, respect, gelijkwaardigheid en maatschappelijke betrokkenheid kunnen actief worden aangeleerd. Tegelijk staat deze vorming niet los van de professionele rol van onderwijsactoren zelf. Leerkrachten en andere onderwijsprofessionals dragen verantwoordelijkheid in het herkennen en doorbreken van stereotypen, impliciete verwachtingen en ongelijkheden die hun (pedagogisch) handelen kunnen beïnvloeden.

“Onderwijsprofessionals moeten zich bewust zijn van hoe onderwijs kan bijdragen aan meer ongelijke kansen (bijv. huiswerk in het lager onderwijs). Ook moeten ze zich bewust zijn van stereotypen die kunnen bijdragen aan meer ongelijkheid (bijv. lagere verwachtingen van kinderen in kansarmoede en de invloed daarvan op prestaties van leerlingen).”

“Kennis overdracht, sociaal contact met peers, experimenteren en leren in gesprek gaan over maatschappelijke thema's.”

“Onderwijs moet vooral gebaseerd zijn op maatschappij gerichte vaardigheden en niet zozeer op parate algemene kennis.”

“Gendernormen bepalen voor een groot stuk welke kansen mensen krijgen en welke kansen ze voor zichzelf zien. Ze bepalen welke druk leerlingen ervaren, welke verwachtingen we naar hen toe hebben, hoe ze met elkaar omgaan, hoe goed ze hun emoties kunnen reguleren. Kritisch leren omgaan met gendernormen draagt bij aan gelijke kansen, betere schoolprestaties en betere gezondheid en welbevinden. Zowel leerlingen als leraren kunnen hier nog over bijleren.”

Structurele hervormingen in het onderwijslandschap

Deze cluster focust op structurele mechanismen die kansengelijkheid bestendigen: segregatie tussen scholen, nettenstructuur, selectie, inschrijvingspraktijken en het omgaan met (door)stroom en buitengewoon onderwijs. Onderwijs moet volgens hen niet alleen binnen de klas werken, maar ook via beleidskeuzes, organisatievormen en governance bijdragen aan meer sociale mix en eerlijkere verdeling van middelen.

“Als onderwijs anders zou georganiseerd worden (geen lesopdracht maar schoolopdracht, geen verschillende onderwijsnetten meer, geen vaste benoemingen maar een degelijk contract met heldere opdracht en toekomstperspectieven,...), dan zouden scholen meer slagkracht hebben om echte gelijke kansen te realiseren.”

“Efficiënter organiseren, netten afschaffen, moderner HR beleid, afstemmen onderwijs en arbeidsmarkt,

Rol van anderen (zoals burgers, beleid, organisaties, bedrijven, media)

Overheid en beleid moeten structureel investeren en organiseren

In dit cluster leggen deelnemers een deel van de verantwoordelijkheid voor gelijke kansen expliciet bij overheid en beleid. Het gaat niet om symbolische steun, maar om structurele investeringen, organisatie en beleidskeuzes die ongelijkheid actief tegengaan. De rol van beleid wordt beschreven in termen van middelen voorzien, kaders scheppen en systemen organiseren zodat gelijke kansen niet afhankelijk zijn van individuele inzet of toevallige omstandigheden.

“Het beleid moet dereguleren en de actieve vrijheid van onderwijs ondersteunen. Een typisch voorbeeld hiervan is de overcomplexiteit van de rechtspositieregeling in het onderwijs. Geef scholen één enveloppe omkadering, net zoals dat bij CLB's en LSC's gebeurt.”

“De overheid en lokale besturen kunnen beleidskeuzes maken die bijdragen aan het écht realiseren van gelijke kansen, ook buiten onderwijs. Enkele voorbeelden: maak het kansarme ouders niet onmogelijk om zich te informeren/bij te scholen door bv. kinderopvang te voorzien die haalbaar (betaalbaar) is; zorg dat kansarme gezinnen ook aan cultuurbeleving kunnen doen zodat de kennis over de wereld van hun kinderen uitbreidt; maak het haalbaar dat onderwijs de krachten kan bundelen met externe partners zoals bv. het Huis van het kind; zet in op brugfiguren en straathoekwerkers...”

“Laat het beleid ook beter inzicht krijgen in de leefwereld van kansarmen: zouden ze dan nog zeggen dat bij te veel b-codes het kindergeld ingetrokken wordt? Dit heeft totaal geen effect om het spijbelen tegen te gaan, maar wel een ENORME impact”

“Gelijke kansen op school begint bij de aanpak van kinderarmoede, bv. via het aanbieden van warme maaltijden op school en de algemene aanpak van armoede in het gezin van deze kinderen. Kinderen kunnen immers niet goed leren op een lege maag. Dit is de verantwoordelijkheid van de samenleving (bv. beleid) en niet van de ouders, want kansarme ouders hebben meestal gewoon niet de middelen om hun kinderen meer kansen te geven.”

Gezin en opvoeding als gedeelde maar doorslaggevende verantwoordelijkheid

Deelnemers noemen herhaaldelijk het gezin, ouders en opvoeding als cruciale factoren in het realiseren van gelijke kansen. Onderwijs kan volgens deze uitspraken

niet los worden gezien van de thuissituatie: waarden, ondersteuning, stimulering en begeleiding starten vóór en naast school. Gezinnen moeten hierin hun rol spelen.

“Het lijkt alsof we in een samenleving beland zijn waar gezinnen en ouder(s) geen sturing meer willen/durven/kunnen geven aan hun kinderen. Kinderen moeten, net omwille van hun nog niet klaar brein om gevolgen op lange termijn te zien van keuzes in het nu, die sturing ook krijgen van hun ouders en gezinnen.”

“Ieder heeft de verantwoordelijkheid om ervoor te zorgen dat iedereen die op school zit en werkt daar in de best mogelijke omstandigheid kan zijn. Een erg grote verantwoordelijkheid bij ouders en opvoedingsverantwoordelijken uiteraard, maar zeker ook bij het lokaal bestuur en de lokale gemeenschap.”

“Ouders moeten opvoeden en kinderen ondersteunen. Als er niet aanbasisbehoeften kan voldaan worden is het aan de ouders of het gezin om de mogelijkheden die ons systeem biedt uit te putten. Ik geloof in gelijke kansen, in inclusie van mindervaliden, anderstaligen enz. Ik vrees echter dat leerkrachten niet de mogelijkheden hebben om voldoende te differentieren in de klas waardoor de kwaliteit onder druk komt te staan en we een evolutie zien naar elitaire versus volksscholen. Dit werkt contraproductief.”

Nood aan samenwerking met andere diensten

In deze cluster benadrukken deelnemers dat gelijke kansen niet door onderwijs alleen gerealiseerd kunnen worden. Ze verwijzen expliciet naar andere diensten en sectoren die mee verantwoordelijkheid dragen, zoals welzijn, sociale dienstverlening en lokale ondersteuning. De nadruk ligt op samenwerking, afstemming en gedeelde verantwoordelijkheid tussen onderwijs en andere maatschappelijke actoren. Onderwijs wordt gezien als één schakel in een groter geheel.

“Welzijn, jeugdzorg,... samen met onderwijs door gezamenlijke aanpak situatie verbeteren (naar echt co-creatie en creatief/out of the box denken gaan”

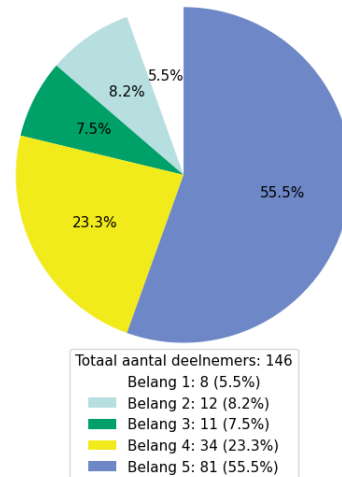
“OCMW kan meer hulp bieden aan ouders die de weg niet vinden naar tewerkstelling en huisvesting. Huis van het kind bood veel hulp aan kwetsbare gezinnen (bonnen voor kinderkleding eten, kermis,...), maar door te kort aan subsidies verdwijnt alles. Meer kansen bieden voor tewerkstelling voor mensen die niet in het reguliere arbeidscircuit kunnen werken bv. mama's met FOD uitkering die zich toch nog nuttig willen voelen. Er worden teveel etiketten geplakt op mensen zodat zij zich minderwaardig voelen en hun krachten niet meer zien. Er zijn teveel regeltjes in de dienstverlening zodat veel mensen door de mazen van het net vallen.bv. verhoogde tegemoetkoming alleen mag geen maatstaf zijn, eerder kijken naar individuele situaties.”

Onderwijs en arbeidsmarkt moeten beter op elkaar afgestemd zijn.

Cijfers

Van de 146 deelnemers, vond meer dan driekwart van de deelnemers de stelling belangrijk. Niet alle deelnemers op dit thema gaven ook argumenten. Voor deze stelling gaven 84 deelnemers aan wat volgens hen de rol van onderwijs kan zijn voor dit thema, en wat de verantwoordelijkheid van anderen is. Die argumenten zijn hieronder geclusterd.

Belang voor thema afstemmen onderwijs op arbeidsmarkt

Rol van het onderwijs

Onderwijs als brede persoonsvorming, niet ten dienste van arbeidsmarkt

Er gaan enkele stemmen op die het niet eens zijn met de stelling. Deze cluster stelt dat onderwijs niet “in functie” van de arbeidsmarkt mag staan, maar gericht moet zijn op talentontwikkeling, vorming en brede ontplooiing. Deelnemers benadrukken het recht om te studeren vanuit interesse en ontwikkeling, en waarschuwen voor een model waarin economische noden het onderwijsproject domineren. Bovendien verandert de arbeidsmarkt die door technologie en maatschappelijke verschuivingen erg snel, waardoor onderwijs zich er niet tijdig aan kan aanpassen. Specifieke kennis en vaardigheden verouderen snel, waardoor een puur afstemmingsmodel van onderwijs op de arbeidsmarkt per definitie achterop loopt.

“Het onderwijs moet helemaal niet in functie staan van de arbeidsmarkt. Onderwijs moet iedereen de kansen geven om zijn/haar talenten te ontwikkelen. Mensen moeten kunnen studeren wat ze graag studeren. De arbeidsmarkt verandert constant, moet het onderwijs dan om de paar jaar om zijn kop gezet worden, nee toch?”

“Onderwijs moet in de eerste plaats jongeren begeleiden, ondersteunen, vormen om te groeien. Om zich tot volwaardige, gelukkige volwassenen te ontwikkelen, in relatie tot zijn medemens. Uiteraard is een 'metier' aanleren ook belangrijk, maar dit kan zoveel ruimer zijn dan een loutere voorbereiding op (de vacante plaatsen op) de arbeidsmarkt.”

“Er moet vooral ingezet worden op de ontplooiing van het individu. Die zal vervolgens zelf bepalen waar hij met zijn talenten op de arbeidsmarkt past of welke bijkomende opleidingen nodig zijn. Dit is de meest duurzame aanpak.”

“Onderwijs vormt weerbare mensen met goede algemene kennis en ook enkele specialisaties. Zij leveren bekwame mensen af aan de bedrijfswereld. De bedrijfswereld moet deze mensen daarna specifiek opleiden in hun job. Dat is niet de taak van het onderwijs omdat dit ook steeds verandert. Bovendien werken de leerkrachten toch niet voor de bedrijven? Laten we weerbare en zelfbewuste mensen met een ruime algemene kennis, zelf in staat om bij te leren.”

“Het onderwijs moet kritisch denkende en gevormde jongeren afleveren, geen kant-en-klare arbeidskrachten.”

Inzetten op praktijkleren

In deze cluster wijzen deelnemers op een tekort aan praktijkervaring en realiteitszin binnen het onderwijs. Zij geven aan dat onderwijs onvoldoende aansluit bij hoe werk er in de praktijk uit ziet en dat jongeren daardoor onvoorbereid instromen op de arbeidsmarkt. Stages, praktijklessen en contact met het werkveld worden genoemd als manieren waarop onderwijs een brug kan slaan, zonder zijn bredere opdracht los te laten.

“Ik vind dat leerplannen en opleidingen gekoppeld moeten worden aan wat er in de praktijk nodig is. Rekening houdend met cruciale wijzigingen en wetenschappelijke tendensen in een specifieke job. Bijvoorbeeld; ik ben directie van een organisatie voor bijzondere jeugdzorg en ik merk dat afgestudeerde bachelors in de orthopedagogie niet altijd mee zijn met wat er in het werkveld gebeurt. We moeten daardoor extra opleiding en vorming voorzien aan de start van een carrière. Dat vind ik vreemd en ook moeilijk gezien de budgetten die wij ontvangen om vormingen te voorzien. Het zou fijner zijn dat er nog meer verbinding gemaakt wordt met de praktijk. Ik weet dat dit al gebeurt in bepaalde commissies maar dan nog is er verbetering mogelijk. Hierbij is het cruciaal dat onderwijs de verbinding maakt met de arbeidsmarkt vanuit een win-win gedachte.”

“Onderwijs moet mee evolueren met wat op de arbeidsmarkt nodig is. Nu zitten er te veel verschillen in de leerprogramma's van scholen, in de opbouw van stages, in de evaluaties van stages. Dit moet beter op elkaar afgestemd worden.”

“Stages, werkplekleren, inleefweken. Jongeren op tijd kennis laten maken met verschillende sectoren. Hiervoor zouden bedrijven een minimuminspanning moeten leveren. Verplichten is een groot woord maar een goede samenwerking zou dit alles veel makkelijker maken.”

“Er zijn heel wat leerlingen die afstuderen maar geen idee hebben wat de arbeidsmarkt inhoud. Dit gaat vooral over leerlingen die afstuderen in een richting waar geen stage in aanwezig was. Op zich zou iedere leerling verplicht een stage moeten uitvoeren (eventueel een kijkstage) om op die manier al een idee te hebben wat de job inhoud. Daarnaast gaan leerlingen op die manier misschien ook meer beseffen waarom wij binnen het onderwijs heel veel inzetten op stiptheid en respect.”

Gerichte structurele samenwerking met arbeidsmarkt en sectoren

In deze cluster benadrukken deelnemers dat onderwijs doelgericht moet afstemmen met de arbeidsmarkt via concrete samenwerking met bedrijven en sectoren. Vooral in technische richtingen wordt samenwerking noodzakelijk geacht, omdat scholen niet over alle technologie en infrastructuur beschikken. Bedrijven hebben daarbij een maatschappelijke rol in opleiding, begeleiding en pedagogische ondersteuning.

“De rol van onderwijs hierin is om af te stemmen met de arbeidsmarkt en eventueel sprekers en gastlesgevers aan te bieden om zo onderwijs en de arbeidsmarkt dichter te laten aansluiten.”

“Voor technische richtingen is er een grotere samenwerking met bedrijven nodig. Het is duur en onhaalbaar om alle high-tech in scholen te installeren. Bedrijven hebben een maatschappelijke rol op te nemen om kinderen uit secundaire scholen mee op te leiden en daarvoor pedagogisch geschoolde medewerkers aan te werven die nauw samenwerken met de scholen.”

“Meer afstemming op knelpuntberoepen. Meer opleidingen organiseren die gericht zijn op knelpuntberoepen en die toegankelijk zijn voor anderstaligen met een lager niveau Nederlands.”

Brede vorming als voorbereiding op arbeidsmarkt

In deze cluster benadrukken deelnemers dat onderwijs niet één-op-één moet worden afgestemd op concrete jobs, maar wel moet inzetten op algemene skills, (arbeids)attitudes, sociale vaardigheden.... Werkgevers hechten volgens hen vaker belang aan arbeidsrijpheid en houding dan aan diploma's.

“Onderwijs en arbeidsmarkt moeten beter op elkaar aansluiten, niet door opleidingen één-op-één af te stemmen op de arbeidsmarkt, maar door jongeren via loopbaanbegeleiding te leren wie ze zijn, wat ze willen en kunnen. Zo maken ze bewuste keuzes en blijven ze wendbaar. Onderwijs, werkgevers en overheid delen hierin de verantwoordelijkheid om levenslang leren en duurzame loopbanen te stimuleren.”

“Mijn ervaring heeft aangetoond dat werkgevers vaak minder belang hechten aan diploma's, maar wel aan attitudes en arbeidsrijpheid. Onderwijs is in de eerste plaats de overdracht van kennis, en werken aan sociale vaardigheden en attitudes. Mag zeker niet alleen afgestemd zijn op de arbeidsmarkt, maar wel op functioneren in de maatschappij in zijn geheel, waar de arbeidsmarkt een klein onderdeel van is. Samenwerking is dus cruciaal, met benutten van en respect voor ieders expertise”

“Een snel veranderende samenleving zorgt voor een snel veranderende arbeidsmarkt. Het is gewoon onmogelijk voor basis en secundair onderwijs (doorstroomfinaliteit) om die veranderingen tijdig bij te benen. Daarom is het belangrijk dat onderwijs niet enkel voorbereidt op een beperkt aantal skills ifv de arbeidsmarkt maar inzetten op de algemene "Green Comps" (van de EU). In het Hoger Onderwijs en de arbeidsmarktgerichte opleidingen is het uiteraard genuanceerder.”

“Er moet zeker voor heel wat richtingen een duidelijker toekomstbeeld en een degelijk traject worden ontwikkeld om jongeren klaar te stomen voor de arbeidsmarkt (waarbij sociale rechten en "soft skills" mee mogen worden in opgenomen). Wel schuilt er het gevaar dat er een economisch denken ontstaat die richtingen als minder relevant bestempeld. Die richtingen zijn vaak verbonden aan sectoren en beroepen worden als "weinig relevant", "weinig winstgevend", "niet productief" of "te zweverig", "slechte investering" of "verlieslatend" gezien. Vaak gaat dit over belangrijke delen van onze samenleving zoals: zorg, kunst, cultuur, mentaal welzijn, maatschappijkritiek,...).”

“In richtingen met een Arbeidsgerichte finaliteit is het belangrijk dat jongeren een zeer concreet beeld krijgen van wat 'werken' inhoudt.

Idealiter zou de school hen voorbereiden op algemene arbeidsattitudes die ze op tal van werkplekken kunnen en moeten inzetten. Jongeren in deze 'onderwijsstroom' moeten immers kiezen voor een concrete beroepsrichting op een moment in hun ontwikkeling dat ze daar nog lang niet klaar voor zijn en een 'definitieve' keuze maken schrikt hen dus erg af.”

Rol van anderen (zoals burgers, beleid, organisaties, bedrijven, media)

Structurele samenwerking tussen onderwijs, bedrijven en sectoren

Deelnemers beschrijven afstemming als een gedeelde opgave: onderwijs, bedrijven en sectoren moeten structureel samenwerken via overleg, gezamenlijke initiatieven, en wederzijdse openheid. Het gaat om duurzame relaties, niet om occasionele stages: samen plannen, samen ontwikkelen, en samen verantwoordelijkheid dragen.

“Kunnen bedrijven niet meer samenwerken met scholen, zodat LLn de nieuwe machines kunnen gebruiken. Bv. door machines goedkoper aan te kopen en ze ook ten dienste stellen (bvb. 1/2 dag/week) voor scholen en LLn. Zo worden LLn beter opgeleid, is er overdracht tss de bedrijven en scholen en reclame voor de fabrikant van deze machines voor toekomstig werknemers.”

“Open staan voor de verbinding met onderwijs en een bijdrage leveren. Reactie op vragen lijsten, aanwezigheid op overleg fora, overlegmomenten open zetten voor onderwijs”

“Arbeidsmarkt moet goed haar vereisten duidelijk maken voor onderwijs en zich ook aan die vereisten houden. Zij kunnen hun expertise binnenbrengen in de scholen (verwachtingen, attitudes, inhouden, ... en niet enkel op de scharnierenmomenten maar doorheen de schoolloopbaan.”

“Bedrijven kunnen sectoraal afspreken om opleidingen te bundelen. Of ze organiseren dat zelf. Of ze besteden het uit aan privé-onderwijs.”

Werkgevers en bedrijven: investeren in begeleiding en realistische instroomeisen

Werkgevers worden aangesproken op hun verantwoordelijkheid om niet enkel te “vragen”, maar ook te investeren: in stagekwaliteit, begeleiding, bijscholing van personeel en realistische instroomeisen. Deelnemers wijzen erop dat bedrijven soms

te hoge eisen stellen en dat ze meer moeten inzetten op opleiden op de werkvloer. Afstemming is in deze redenering een ruilrelatie: wie geschikte instroom wil, moet mee de opleidingsketen dragen en starters kansen geven.

“Dit vereist bijvoorbeeld van het werkveld een open houding ten aanzien van de pas afgestudeerden - een erkenning dat zij een nieuwe blik kunnen binnenbrengen die waardevol kan zijn. Het nieuwe dient echter steeds aansluiting te vinden bij het bestaande. Dit kan bijvoorbeeld door peter-meterschap, tijd te geven om in te lopen, of taakdifferentiatie.”

“Werkplaatsen moeten ook durven vernieuwen en methodes aanpassen aan nieuwe inzichten die leerlingen en leerkrachten mee nemen in stage.”

“Werkgevers moeten meer openstaan voor kwetsbare doelgroepen zoals 55+ers of anderstaligen -> dit kan bijvoorbeeld door taalcoaching op de werkvloer aan te bieden.”

“Bedrijven vinden geen geschikt personeel maar stellen soms te hoge eisen (bepaalde diploma's, vaardigheden) voordat iemand kan starten. Ze moeten meer inzetten op het zelf opleiden van mensen en ook bereid zijn daar extra kosten voor te maken (vb. niet buiten de werkuren iemand een opleiding laten volgen, maar binnen werktijd intern mensen opleiden in de firma.)”

“Ik denk dat er meer moet geïnvesteerd worden in Nederlands op de werkvloer. Dat nieuwkomers wel eerst de basis van het Nederlands moeten verwerven in een klas, maar dan al sneller verder Nederlands leren op de werkvloer, een vervolg van het basisNederlands, maar ook een afstemming op het Nederlands van die werkvloer.”

Overheid en beleid: randvoorwaarden creëren voor afstemming

Deelnemers leggen een deel van de verantwoordelijkheid bij beleid en overheid om de structurele voorwaarden te creëren waarbinnen afstemming überhaupt mogelijk wordt. Dat omvat financiering, infrastructuur, het mogelijk maken van modern materiaal, en het organiseren van een passend onderwijsaanbod (breedte versus specialisatie). Een terugkerend element is toegankelijkheid: taalvereisten en instroomdrempels worden expliciet in vraag gesteld, omdat ze doorstroom naar opleiding of werk blokkeren.

“Overheid kan ook zorgen dat er regelgevingen komen die flexibele onderwijsvormen en samenwerkingen met de private sector interessanter maken.”

“De overheid moet hiervoor de financiële middelen voorzien.”

“Beleid zou het aanwerven van laaggeschoolden aantrekkelijker kunnen maken door lagere lasten. In de andere beweging sociale bijdrage vragen voor vervangende apparaten: vb zelfscan/ robotarmen/ digitale robots”

“Beleidsmakers, VDAB,... moeten de hoge taalvereisten in vraag stellen.

Waarom is er een 2.4 nodig om een opleiding logistiek in de zorg te volgen? Waarom verliest een taxichauffeur (die al jaren werkt) zijn licentie omdat hij de 2.4 niet kon behalen. Hij is analfabeet, maar functioneert al jaren prima. Hij is moeten stoppen,... Zeker met digitale hulpmiddelen en AI kunnen mensen veel meer dan hun taalniveau (dat heel arbitrair is) doet uitschijnen.”

Ouders en directe omgeving: ondersteuning, verwachtingen en attitudes

In dit cluster wordt de rol van ouders en omgeving gedefinieerd als ondersteunend maar potentieel ook belastend: ouders moeten jongeren helpen bij zelfkennis en keuzevorming, maar tegelijk hun verwachtingen relativeren om druk te vermijden. Deelnemers benoemen daarnaast attitudes zoals stiptheid, respect en fierheid op het werk van het kind.

“Voor ouders is het soms moeilijk om hun eigen verwachtingen te relativeren en de dingen breed te bekijken, waardoor er soms immense druk komt te liggen op de schouders van pubers. Ouders denken vaak het onderwijslandschap te kennen, maar hebben soms een te eng beeld.”

“Ouders moeten weer hun kinderen aansporen om zich in te spannen!”

“De ouders moeten meer de kinderen aanzetten tot stiptheid en respect naar iedereen. We merken jammer genoeg vaak dat we niet meer met de ouders aan dezelfde kant staan.”

“Ouders zijn voorbeeldfunctie naar hun kinderen toe op vlak van arbeidsattitude en blijvende ontwikkeling.”